

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Eglės Petkevičiūtės
V kurso, Baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Ideali ir reali sutaptys baudžiamosios teisės doktrinoje ir praktikoje
Ideal and Real Concurrence in the Doctrine and Practice of Criminal
Law**

Vadovas: Prof. dr. Jonas Prapiestis
Recenzentas: Prof. habil. dr. Gintaras Švedas

Vilnius
2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe yra tiriama nusikalstamų veikų sutapties problematika siekiant suformuoti nusikalstamų veikų sutapties sampratos apibrėžimą, išskirti jos formas bei nustatyti, kokios teisinės pasekmės kyla kvalifikavus sutaptį. Darbe didelis dėmesys skiriamas ne tik teisingam sutapčių kvalifikavimui bet ir bausmės paskyrimui už kiekvieną nusikalstamą veiką, bei jų galutiniam subendrinimui. Darbe analizuojama ir apibendrinama kaip nusikalstamų veikų sutaptis traktuojama Baudžiamajame kodekse, teisės doktrinoje ir teismų praktikoje nacionalinės teisės kontekste.

Pagrindiniai žodžiai: nusikalstama veika, nusikalstamų veikų daugetas, realioji sutaptis, idealioji sutaptis, bausmės skyrimas, bausmių bendrinimas.

This work analyzes the problematic issues of the institute of multiple offences. The main task of this work is to form a definition of the concept of multiple offences, to identify different types of the institute of multiple offences and to determine what legal consequences occur and what impact it has on criminal liability. Great part of the work is dedicated to imposition of sentences and combination of sentences. In this work Criminal code, legal doctrine and case-law are analyzed within the scope of national law.

Keywords: criminal offense, multiple offences, ideal concurrence, real concurrence, imposition of a penalties, composition of penalties.

TURINYS

IŽANGA	2
1. DAUGETAS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE	6
1.1. Daugeto samprata.....	6
1.2. Daugeto raida ir formos	9
2. IDEALI NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SUTAPTIS.....	14
2.1 Idealios sutapties samprata	14
2.2 Idealios sutapties teisinės pasekmės	20
3. REALI NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SUTAPTIS	24
3.1 Realios sutapties samprata	24
3.2 Realios sutapties teisinės pasekmės	29
3.2.1 Bausmių bendrinimas, kai bausmės paskirtos skirtingais nuosprendžiais.....	36
4. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SUTAPTIES ATRIBOJIMAS NUO PAVIENĖS NUSIKALSTAMOS VEIKOS	40
4.1 Atribojimas nuo tęstinės nusikalstamos veikos	40
4.2 Atribojimas nuo trunkamosios nusikalstamos veikos.....	44
4.3 Atribojimas nuo sudėtinės nusikalstamos veikos	46
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	49
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	50
SANTRAUKA	55
SUMMARY	56

IŽANGA

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau ir BK) specialiosios dalies straipsniai yra skirti pavienėms nusikalstamosioms veikoms ir juose nustatytos bausmės už vieną veiką. Tačiau labai dažnai praktikoje susiduriama su situacija, kai tas pats asmuo padaro kelias nusikalstamas veikas. Tokiu atveju jo veikos yra vertinamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis ir skiriant bausmę yra vadovaujamosi specialiomis taisyklėmis. BK 63 straipsnis numato bausmės skyrimą už kelias nusikalstamas veikas. Šiame straipsnyje yra minima sąvoka „idealoji sutaptis“, tačiau jos apibrėžimas nepateikiamas. Realiosios sutapties terminas BK iš vis neminimas, tačiau praktikoje sutaptys taikomos labai dažnai (Bieliūnas, 2011, p. 502). Kadangi įstatymas nepateikia sutapties apibrėžimo, jis yra kuriamas teismų praktikos ir teisės doktrinos. Dėl to idealiosios ir realiosios sutapties samprata gali kisti kaskart teismui priėmus naują sprendimą. Teisės doktrinoje taip pat nėra prieita konsensuso šiuo klausimu, skirtingi autoriai išskiria nevienodus sutapčių požymius, o kai kurie net siūlo tokio instituto iš vis atsisakyti (Nevera, 2003, p. 42).

Kadangi situacijos, kai yra padaromos kelios nusikalstamos veikos, yra labai dažnos, teismams tenka nuolat taikyti sutapties institutą. Įstatyme nėra imperatyviai nustatytos sutapties rūšys ir jų apibrėžimai, todėl mokslininkai sistemiškai vertindami teisės sistemą nuolat bando pateikti sutapties apibrėžimą ir jos požymius, bei remdamiesi teismų praktika nuolat juos atnaujina. Taigi, nusikalstamų veikų sutapties klausimas yra aktualus tiek teisės teorijai, tiek teismų praktikai. Tik kartu analizuojant BK nuostatas, teisės doktriną ir praktiką galima apibrėžti kas yra nusikalstamų veikų sutaptis, teisingai ją kvalifikuoti ir taikyti bausmės skyrimo taisykles.

Darbo tikslas. Darbo tikslas yra, apibendrinant teisės doktriną ir praktiką, suformuoti nusikalstamų veikų sutapčių sampratą bei nustatyti, kokios teisinės pasekmės kyla iš sutapties.

Darbo uždaviniai.

1. Atskleisti nusikalstamų veikų daugeto sampratą ir išanalizuoti šio instituto raidą;
2. Nustatyti daugeto ir nusikalstamų veikų sutapties sąvokų santykį;
3. Suformuoti sutapties atskyrimo nuo pavienės nusikalstamos veikos kriterijus;
4. Atsižvelgiant į teisės doktriną ir teismų praktiką, suformuoti idealiosios sutapties apibrėžimą;
5. Aptarti, kokios teisinės pasekmės galimos kvalifikuojant idealiąją sutaptį.

6. Atsižvelgiant į teisės doktriną ir teismų praktiką, suformuoti realiosios sutapties apibrėžimą;
7. Aptarti, kokios teisinės pasekmės galimos kvalifikuojant realiąją sutaptį;
8. Išanalizuoti bausmių bendrinimo taisykles ir nustatyti teismų praktikoje bendrinat bausmes kylančias problemas;
9. Pateikti pasiūlymus, kaip gali būti pagerintas sutapčių reglamentavimas BK.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektą iš esmės apibrėžia magistro darbo pavadinimas. Darbe tiriama kaip nusikalstamų veikų sutaptis traktuojama BK, teisės doktrinoje ir praktikoje. Nors pavadinimas tiesiogiai nenurodo, tačiau suponuoja, kad darbe tiriamas sutapties klausimas nacionalinės teisės kontekste. Lietuvos teismų praktika sutapties klausimu yra pakankamai plati, kad, vertinant ją kartu su teisės doktrina, leistų visiškai atskleisti sutapties instituto esmę. Darbe tiriama sutapties samprata, rūšys ir jų teisinės pasekmės. Sampratai atskleisti tiriama daugeto instituto raida Lietuvos teisėje, dabartinis teisinis reguliavimas, kasacinio teismo praktika. Kalbant apie sutapčių teisinės pasekmes, pagrindinis dėmesys yra skiriamas skirtingoms bausmių skyrimo taisyklėms idealios ir realios sutapčių atvejais, nes jos yra iš esmės pagrindinės šitų reiškinių teisinės pasekmės. Dėl ribotos magistro darbo apimties tik iš dalies aptarti arba liko už darbo turinio ribų tokie klausimai: nusikalstamų veikų sutapčių formos įtaka atleidimui nuo baudžiamosios atsakomybės, atleidimui nuo bausmės, bausmės vykdymo atidėjimui, senaties terminų skaičiavimui, amnestijos įstatymų taikymui, taip pat, nėra tiriamas lyginamasis šios temos aspektas – sutapties institutas ir jo teisinių pasekmių reglamentavimas užsienio šalių įstatymuose.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami tyrimo metodai: 1) istorinis – darbe, siekiant atskleisti sutapties vietą Lietuvos teisinėje sistemoje, yra tiriama daugeto instituto raida; 2) lyginamasis – šis metodas naudojamas kartu su istoriniu, kai yra lyginami 1961 m. BK ir 2000 m. BK. Taip pat lyginamasis metodas naudojamas tiriant kaip Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau LAT) skirtingose bylose vertina sutapčių požymius ir kaip bendrina bausmes. Taip pat lyginamos mokslininkų nuomonės atskirais klausimais; 3) dokumentų analizės – vienas svarbiausių šaltinių darbe yra LAT nutarimai, todėl visame darbe naudojamas dokumentų analizės metodas; 4) lingvistinis – šis metodas naudojamas aiškinant sutapties apibrėžimą ir vertinant, ar dabar vartojami terminai visiškai atskleidžia instituto esmę; 5) sisteminis – darbe analizuojamos įstatymo normos, jų nuostatos vertinamos ir aiškinamos sistemiškai: pavyzdžiui, nustatoma maksimalios galimos subendrintos bausmės nepilnamečiams trukmė; 6) loginis – taikant šį metodą, daromos

išvados, apibendrinama teismų praktika ir teisės doktrina. Šio metodo pagalba suformuotos galutinės magistro darbo išvados.

Darbo originalumas. Per pastaruosius penkerius metus Lietuvoje buvo apginti 4 magistro darbai skirti nusikalstamų veikų daugetai, bausmės skyrimui pagal BK 63 str., nusikalstamų veikų sutapties atribojimui nuo pavienės nusikalstamos veikos, nusikalstamų veikų sutaptims ir jų įtakai bausmės skyrimui. Minėtų darbų temos panašios į šio darbo, tačiau jos skirtos konkrečiam probleminiam klausimui. Šis magistro darbas apima tiek nusikalstamų veikų sutapčių sampratą, tiek jų rūšis, taip pat teisinės pasekmės kylančias esant sutapčiai, neapsiribojant bausmės skyrimu. Nors magistro darbų šia tema pasitaiko, tačiau mokslinių darbų nėra daug. Paskutinis didelės apimties darbas, kuriame tiriamos nusikalstamų veikų sutaptys yra 2010 m. T. Girdenio disertacija „Nusikalstamų veikų daugetas Lietuvos baudžiamojoje teisėje“. Sutapties ir daugeto klausimai plačiau nagrinėjami buvo iki 2010 m., dauguma jų parašyti iki naujojo 2000 m. BK priėmimo. Nepaisant sutapties svarbos ir aktualumo, šis klausimas didesnio dėmesio per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos teisės doktrinoje nesusilaukė. Darbe pateikiami aktualūs idealiosios ir realiosios sutapties sąvokų apibrėžimai, kurie nustatomi išanalizavus ir apibendrinus teisės doktrinos šaltinius bei naujausią LAT praktiką. Darbe nustatoma ne tik sutapties samprata bet ir jos teisinės pasekmės.

Svarbiausi šaltiniai. Darbe atliekant tyrimą naudojami teisės aktai, specialioji literatūra bei teismų praktika. Kadangi įstatymo nuostatos, reglamentuojančios sutaptis, nėra labai išsamios, darbe daugiausia remiamasi teisės doktrina ir teismų praktika. Teisės doktrinoje sutapties klausimas daugeto kontekste buvo plačiai aptartas galiojant 1961 m. BK tokių autorių kaip E. Bieliūnas ir V. Pavilionis. Priėmus naująjį BK ir pasikeitus teisiniam reguliavimui, sutaptims tiek daug dėmesio nebebuvo skirta. 2003 m. ir 2006 m. A. Nevera šia tema parašė du mokslinius straipsnius. 2019 m. vadovėlis „Lietuvos baudžiamoji teisė“ yra pats naujausias doktrininis šaltinis, tačiau sutapties klausimas jame nėra itin plačiai ištirtas. Kaip svarbiausius šaltinius galima išskirti V. Piesliako knygos „Lietuvos baudžiamoji teisė“ pirmą ir antrą dalis. Plačiausias ir naujausias šaltinis skirtas nusikalstamų veikų sutapčiai yra T. Girdenio 2010 m. daktaro disertacija „Nusikalstamų veikų daugetas Lietuvos baudžiamojoje teisėje“. Pagrindiniai šaltiniai vertina dabar galiojantį reguliavimą ir juose pateikta išsami tiriama klausimo analizė. Daug dėmesio darbe skiriama LAT praktikai, analizuojamos tiek pastarųjų 5 m. aktualios nutartys, tiek ankstesnės, kurios labai svarbios aiškinant sutapties sampratą ir skirtingų jos rūšių atribojimą. Vertinant teismų praktiką svarbi LAT teismų praktikos nagrinėjant

baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga.

1. DAUGETAS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

1.1. Daugeto samprata

Baudžiamajame kodekse nėra pateiktas nusikalstamų veikų sutapties apibrėžimas. Nors BK 63 straipsnio 1 dalyje yra pateiktas apibrėžimas, kuris iš esmės skirtas sutapčiai: „jeigu padarytos kelios nusikalstamos veikos, teismas paskiria bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką atskirai, po to paskiria galutinę subendrintą bausmę“, tačiau jis nėra išsamus ir nepateikia visų nusikalstamų veikų sutapties požymių. Teisės teorijoje pateikiamas toks papildytas sutapties apibrėžimas – tai tokia teisinė situacija, kai asmuo padaro kelias nusikalstamas veikas, numatytas viename ar keliuose skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose, iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį dėl padarytų veikų, jei nėra juridinių kliūčių traukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn bent už dvi iš padarytų nusikalstamų veikų. Taigi iš apibrėžimo matome, jog nusikalstamų veikų sutaptį apibūdina trys pagrindiniai požymiai: 1) dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų padarymas; 2) nusikalstamos veikos padarytos iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį už padarytas veikas; 3) nėra juridinių kliūčių patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už padarytas nusikalstamas veikas (Piesliakas, 2008a, p. 125).

Pirmasis esminis sutapties požymis yra kelių nusikalstamų veikų padarymas. Jis imperatyviai įtvirtintas BK 63 straipsnio pirmoje dalyje. Įmanomos skirtingos kelių rūšių veikų padarymo situacijos. Pavyzdžiui asmuo gali padaryti kelias tapačias veikas, kelias vienaarūšes veikas arba skirtingų rūšių veikas (Piesliakas, 2008a, p. 125). Tapačiomis laikomos tokios nusikalstamos veikos, kurios atitinka tą patį BK specialiosios dalies straipsnį. Vienarūšės veikos gina tas pačias įstatymo saugomas vertybes, bet yra numatytos skirtinguose BK straipsniuose. Vienarūšės veikos BK yra numatytos tame pačiame specialiosios dalies skyriuje. Skirtingų rūšių veikos yra tokios, kurios numatytos skirtinguose BK specialiosios dalies skyriuose. Visos šios veikos gali sudaryti nusikalstamų veikų sutaptį. Tiek tapačios, tiek vienaarūšės, tiek skirtingų rūšių nusikalstamos veikos turi būti atskirai kvalifikuojamos nuosprendžio rezoliucinėje dalyje (Piesliakas, 2008a, p. 126).

Antrasis nusikalstamų veikų sutapties požymis yra kelių veikų padarymas iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį (Piesliakas, 2008a, p. 126). Tai reiškia, kad visos nusikalstamos veikos sudarys sutaptį, jeigu jos bus padarytos iki priimant nuosprendį bent už vieną iš veikų. Galimos situacijos, kai kelios veikos yra padaromos skirtingose vietose skirtingu laiku, dėl to jas nagrinėja skirtingi teismai. Nepaisant to, kad tokiu atveju yra priimami keli apkaltinamieji nuosprendžiai, veikos vis tiek turi būti vertinamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis (Piesliakas, 2008a, p. 127). Atkreiptinas dėmesys, kad daugetas yra tada, kai kelios

nusikalstamos veikos padaromos ne tiesiog iki nuosprendžio priėmimo, o būtent dėl apkaltinamojo nuosprendžio už bent vieną iš jų priėmimo. Pavyzdžiui, situacijoje, kai asmuo yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės ir jis vėliau pažeidžia atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygas, teismas gali panaikinti tokį sprendimą ir iš naujo spręsti dėl padarytos veikos (Girdenis, 2010, p. 22). Tokį baudžiamojo įstatymo vertinimą patvirtina ir LAT praktika, nes tokią situaciją atitinkančioje byloje – asmuo buvo atleistas nuo BA už vagystę, vėliau įvykdė dar vieną vagystę – teismas jas abi kvalifikavo kaip nusikalstamų veikų sutaptį (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-7-686/2006). Vertinant tokią veiką, dėl kurios asmuo buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, bet vėliau šis sprendimas buvo panaikintas, asmuo yra laikomas neteistu, nors anksčiau dėl jo veikos buvo priimtas nuosprendis, todėl jo padarytos veikos gali būti vertinamos kaip sutaptis. Taigi vien nuosprendžio priėmimas nereiškia, kad vėliau padaryta veika bus recidyvas, tam būtina, kad už ankstesnę veiką būtų priimtas ne bet koks, o apkaltinamasis nuosprendis. Taip pat galima situacija, kai asmuo naują nusikalstamą veiką padaro po nuosprendžio priėmimo, bet jam dar neįsiteisėjus. Tada kyla klausimas ar tokia veika turėtų būti vertinama kaip sutaptis ar recidyvas (Girdenis, 2010, p. 22). Recidyvistu laikomas asmuo turintis teistumą ir padaręs naują tyčinę veiką (Piesliakas, 2008a, p. 434). Tiksliai įstatymo formuluotė skamba taip – recidyvistas yra asmuo, kuris „jau teistas už tyčinį nusikaltimą, kurį padarė būdamas pilnametis, ir jeigu teistumas už jį neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, vėl padaro vieną ar daugiau tyčinių nusikaltimų (BK 27 str.)“. Todėl tam, kad būtų galima nustatyti ar padaryta veika yra recidyvas ar sutaptis reikia išsiaiškinti teistumo pradžios momentą (Girdenis, 2010, p. 22). BK 97 str. numato, kad „turinčiais teistumą laikomi už nusikaltimo padarymą nuteisti asmenys, kuriems įsiteisėjo Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis“. Iš tokios įstatymo formuluotės galima manyti, kad asmuo laikomas teistu tik nuo nuosprendžio įsigaliojimo datos, tačiau tokia interpretacija nėra teisinga. Tai, kad juridinis faktas (teistumas) yra pripažįstamas tik nuosprendžiui įsiteisėjus, nereiškia, kad pats juridinis faktas (nuteisimas) įvyko įsiteisėjimo dieną (Girdenis, 2010, p. 24). Šį klausimą išsprendė LAT išaiškinęs, kad situacijose kai „nuteistasis po nuosprendžio priėmimo, bet iki jo įsiteisėjimo padaro naują nusikalstamą veiką, teismai bausmes bendrina vadovaudamiesi BK 64 straipsniu, tačiau tik po to, kai įsiteisėja ankstesnis teismo nuosprendis (Teismų praktikos skiriant bausmes apžvalga...)“. Tai, kad bausmė yra skiriama pagal 64 straipsnį reiškia, kad tokia situacija laikoma recidyvu, o ne nusikalstamų veikų sutaptimi (Girdenis, 2010, p. 25). Taigi, teistu asmuo yra pripažįstamas nuo nuosprendžio priėmimo momento, o ne nuo jo įsigaliojimo

(Piesliakas, 2008a, p. 433). Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją (toliau Konstitucija) „asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu (Konstitucija 31 str.)“⁴. Todėl tam, kad būtų užtikrinama nekaltumo prezumpcija, teismas dėl ankstesnio teistumo gali pasisakyti tik po nuosprendžio įsiteisėjimo. (Girdenis, 2010, p. 25). Jei byloje yra keli nuosprendžiai, bet dalis veikų buvo padaryta iki pirmojo nuosprendžio priėmimo, o dalis po, tai nusikalstamų veikų sutaptį sudarys tik veikos, kurios buvo padarytos iki pirmojo nuosprendžio priėmimo (Piesliakas, 2008a, p. 127). Labai svarbu atskirti nusikaltimų recidyvo situacijas nuo nusikalstamų veikų sutapties. Galima situacija, kai teismas nagrinėja byla kurioje yra tik viena nusikalstama veika ir byloje yra vienas ar daugiau teismo nuosprendžių. Negalima parežiumuoti, kad tai yra recidyvas ankstesnių nusikaltimų atveju. Kiekvienu atveju būtina išsiaiškinti tikslią nusikaltimo padarymo datą ir patikrinti, ar jis padarytas prieš, ar po nuosprendžio priėmimo. Jei nagrinėjama nusikalstama veika padaryta iki priimant ankstesnį nuosprendį, tai veikos sudarys nusikalstamų veikų sutaptį. Priešingai, jei veika padaryta jau po nuosprendžio priėmimo, ji turi būti vertinama kaip recidyvas (Piesliakas, 2008a, p. 128). Taigi, recidyvas gali būti atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Recidyvas nėra laikomas viena iš daugeto formų ir yra suprantamas kaip atskiras baudžiamosios teisės institutas (Piesliakas, 2008a, p. 125).

Trečiasis požymis, apibūdinantis sutaptį, yra patraukimo baudžiamojon atsakomybėn juridinių kliūčių nebuvimas. Jei byloje yra aplinkybių, kurios šalina galimybę traukti kaltininką baudžiamojon atsakomybėn, tada negalima ir nusikalstamų veikų sutaptis (be nusikalstamos veikos negali būti ir sutapties) (Piesliakas, 2008a, p. 129). Baudžiamojo proceso kodekso (toliau BPK) 3 straipsnis numato aplinkybes dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas (BPK 3 str.). Visos šios aplinkybės yra juridinės kliūtys patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn. Turbūt dažniausiai pasitaikanti iš jų – apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis (Piesliakas, 2008a, p. 129).

Apibendrinant visus aptartus požymius galima formuoti tokį nusikalstamų veikų sutapties apibrėžimą: tai tokia teisinė situacija, kai asmuo padaro dvi ar daugiau nusikalstamų veikų, numatytų tame pačiame arba keliuose skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose, iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį už bent vieną iš padarytų veikų ir nėra kliūčių patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už bent dvi iš padarytų veikų. Todėl darytina išvada, kad pagal 2000 m. BK daugetas turi tik dvi formas: idealioji sutaptis ir realioji sutaptis, ir jo apibrėžimas iš esmės atitinka nusikalstamų veikų sutapties sampratą. Dėl to nusikalstamų veikų sutaptis turi būti prilyginta nusikalstamų veikų daugetui (Girdenis, 2010, p. 17). Kalbant apie nusikalstamų veikų daugetą po 2000 m. BK

priėmimo, ši sąvoka gali būti vartojama kaip sinonimas nusikalstamų veikų sutapčiai. Iš esmės abi sąvokos reiškia tą patį, todėl abiejų jų vartojimas yra perteklinis. Situacijos, kai asmuo padaro kelias nusikalstamas veikas iki apkaltinamojo nuosprendžio bent už vieną iš jų priėmimo turėtų būti vadinamos nusikalstamų veikų sutaptimi. Nebevartojant sąvokos nusikalstamų veikų daugetas būtų išvengta sąvokų dubliavimosi ir painiavos baudžiamosios teisės doktrinoje.

1.2. Daugeito raida ir formos

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą nusikalstamų veikų daugetas suprantamas kaip tokia teisinė situacija, kai asmuo padaro kelias nusikalstamas veikas, dėl kurių sprendžiamas jo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn klausimas (Piesliakas, 2008a, p. 123). Toks apibrėžimas atitinka nusikalstamų veikų sutapties apibrėžimą, todėl galima teigti, kad daugetą sudaro idealioji ir realioji sutaptys, tačiau tokia samprata pradėta taikyti tik nuo 2000 m. BK priėmimo. Norint išsiaiškinti sutapties vietą Lietuvos baudžiamojoje teisėje būtina išanalizuoti daugeito instituto raidą. Iki naujojo kodekso įsigaliojimo buvo vartojama sąvoka nusikaltimų daugetas, o įsigaliojus naujajam BK ji pakeista į nusikalstamų veikų daugetas, todėl kalbant apie skirtingus laikotarpius šiame darbe bus naudojami abu terminai.

Kai Lietuvoje galiojo 1961 m. Baudžiamasis kodeksas labiausiai buvo paplitusi nuomonė, kad yra trys pagrindinės daugeito formos. Trinarė nusikalstamų veikų daugeito sistema susidėjo iš sutapties (idealiosios ir realiosios), pakartotinumų ir recidyvo (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. p 45). To meto teisininkai daugeitą apibrėžė kaip situaciją, kai padaryta viena ar kelios pavojingos veikos, kurios turi ne mažiau kaip dviejų nusikaltimų požymius, dėl jų neišnykusios juridinės pasekmės ir nėra baudžiamųjų procesinių kliūčių baudžiamajam persekiojimui (Abramavičius et al., 2001, p. 313). Tokia daugeito samprata yra platesnė, nei dabartinė, nes įtraukia ir veikas, dėl kurių neišnykusios juridinės pasekmės, taip prie daugeito rūšių priskiriant recidyvą. Kaip ir dabar galiojančiame BK, 1961 m. BK nebuvo pateikta nusikaltimų sutapties samprata, šis klausimas buvo sprendžiamas teisės doktrinoje ir praktikoje (Abramavičius et al., 2001, p. 322). Kadangi 1961 m. BK pakartotinumai ir recidyvas buvo įtvirtinti kaip nusikalstamas veikas kvalifikuojantys požymiai, abu jie ne veltui buvo suprantami kaip daugeito formos. Įsigaliojus naujajam 2000 m. BK daugeito samprata pasikeitė, nes nebeliko tokių nusikalstamą veiką kvalifikuojančių požymių kaip pakartotinumai ir recidyvas (Girdenis, 2009, p. 146). To meto doktrinoje nusikaltimų sutaptis buvo apibrėžiama kaip situacija, kai asmuo padarė du ar daugiau nusikaltimų, kvalifikuojamų atskirai, bet už juos nebuvo

patrauktas baudžiamojon atsakomybén (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 45). Svarbu paminėti ir tai, kad būtina sąlyga nusikaltimų sutapčiai – aplinkybių, trukdančių asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybén nebuvimas (Abramavičius et al., 2001, p. 323). Buvo skiriamos dvi sutapties rūšys: idealioji ir realioji. Jos buvo įtvirtintos 1961 m. BK 42 straipsnyje, kuriame nustatytos bausmių skyrimo taisyklės: „esant realiajai nusikaltimų sutapčiai, teismas gali bausmes apimti arba visiškai ar iš dalies sudėti, o esant idealiajai nusikaltimų sutapčiai - tik apimti“. Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą galima skirti 3 pagrindinius sutapties požymius.

Galiojant 1961 m. BK situacija, kai vienas po kito padaromi du ar daugiau savarankiškų nusikaltimų buvo suprantama kaip nusikaltimų pakartotinumumas (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 55). Pakartotinumumas buvo skirstomas į paprastąjį ir specialųjį (Klimka, 1970, p. 88). Paprastasis pakartotinumumas kvalifikavimui reikšmės neturėjo, o specialusis papildomai skirstomas į tapatųjį (kai pažeidžiamas tas pats BK straipsnis ar jo dalis) ir vienaarūšį (kai pakartotinumumas galimas ir pažeidus skirtingus BK straipsnius). Tapatusis pakartotinumumas nebuvo laikomas daugeto forma, nes tokia veika būdavo kvalifikuojama ne pagal kelis, o tik pagal vieną BK straipsnį. Visai kitaip buvo vienaarūšio pakartotinumumo atveju, nes tada padaromos dvi skirtinguose BK straipsniuose numatytos veikos, bet įstatymų leidėjas tarp jų mato ryšį ir todėl antro nusikaltimo padarymas kvalifikuojamas kaip pakartotinis (Abramavičius et al., 2001, p. 329). Svarbu paminėti, kad kvalifikavimui reikšmės specialusis pakartotinumumas turėjo tik tais atvejais, kai jis buvo tiesiogiai numatytas kaip nusikaltimo sudėties požymis (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 56). Kadangi pakartotinumumas pasireiškė kelių nusikalstamų veikų padarymu, reikia aptarti jo santykį su nusikaltimų sutaptimi. Galimi du tokio santykio variantai: 1) kai nei vienas iš padarytų nusikaltimų nedaro įtakos kito nusikaltimo kvalifikavimui, tokie du nusikaltimai sudaro nusikalstamų veikų sutaptį. Taip vertinami visi idealiosios sutapties atvejai, taip pat realioji sutaptis, kai vienas nusikaltimas su kitu neturi betarpiško ryšio; 2) Kai įstatymas įtvirtina vienaarūšių nusikaltimų pakartotinumą ir veika yra kvalifikuojama pagal du straipsnius, tokios situacijos vertinamos ne tik kaip pakartotinumumas, bet ir realioji sutaptis (Abramavičius et al., 2001, p. 330). Po naujojo BK įsigaliojimo nusikaltimų pakartotinumumas ir realioji sutaptis tapo sinonimais (Piesliakas, 2008a, p. 125). Įsigaliojus naujajam BK, nebeliko nusikalstamų veikų pakartotinumumo kaip nusikalstamą veiką kvalifikuojančio požymio, todėl visos nusikalstamos veikos, kurios yra padaromos iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį už bent vieną iš jų, yra vertinamos kaip realioji nusikalstamų veikų sutaptis.

Tuo tarpu anksčiau galiojusiame BK realioji nusikaltimų sutaptis buvo tuomet, kai asmuo keliais savarankiškais veiksmais padaro du ar daugiau nusikaltimų, numatytų

skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose, ir už juos traukiamas baudžiamojon atsakomybėn (Abramavičius et al., 2001, p. 325). Bendru realiosios ir idealiosios sutapčių bruožu buvo laikyta tai, kad vienas asmuo padaro du ar daugiau nusikaltimų ir jie yra kvalifikuojami pagal skirtingus BK straipsnius (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 51). Pagrindiniai realiosios ir idealiosios sutapties skirtumai: 1) realiosios sutapties atveju antrasis nusikaltimas galėjo būti kvalifikuojamas kaip padarytas pakartotinai, o idealiosios sutapties atveju toks vertinimas negalimas, nes ji pasireiškia vienu veiksmu (Abramavičius et al., 2001, p. 326); 2) realiosios sutapties atveju padaryti nusikaltimai gali būti skirtingi arba vienuodūs, o idealiosios – tik skirtingi (Abramavičius et al., 2001, p. 326); 3) skirtingai skaičiuojami senaties terminai (Abramavičius et al., 2001, p. 326); 4) skirtinga bausmės skyrimo tvarka (Abramavičius et al., 2001, p. 326), esant realiajai nusikaltimų sutaptčiai, teismas gali bausmės apimti arba visiškai ar iš dalies sudėti, o esant idealiajai nusikaltimų sutaptčiai – tik apimti (1961 BK, 42 str.); 5) realiosios sutapties atveju kaltininko veika gali būti vertinama griežčiau. Asmens, kuris padaręs vieną veiką, po kiek laiko padaro kitą veiką, sąmonėje formuojasi gilesnis antvisuomeninis nusistatymas. Todėl sutapties rūšies nustatymas padėdavo nustatyti, jas padariusio asmens visuotinį pavojingumą (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 51). Realiają sutaptį galėjo sudaryti ne tik du baigti nusikaltimai bet ir baigtas nusikaltimas ir rengimasis arba pasikėsinimas padaryti nusikaltimą. Realiaja sutaptimi taip pat buvo laikomi atvejai, kai viename nusikaltime kaltininkas buvo vykdytoju, o kitame organizatoriumi, padėjėju ar kurstytoju (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 53). Taigi realiaja sutaptimi buvo laikomi atvejai, kai asmuo keliais veiksmais padarydavo kelis nusikaltimus numatytus skirtinguose BK straipsniuose, nepaisant to ar abu nusikaltimai buvo baigti ir kokį vaidmenį juose atliko kaltininkas.

Idealioji nusikaltimų sutaptis, 1961 m. BK prasme, tai situacija, kai kaltininkas viena veika tuo pačiu metu padaro du nusikaltimus, numatytus skirtingose baudžiamojo įstatymo normose (Abramavičius et al., 2001, p. 323). Pagrindinis idealiosios sutapties požymis buvo tai, kad vienas elgesys sukelia kelias skirtingas pasekmes, kurių neapima vienas BK straipsnis (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 47). Idealiajai sutaptčiai būdingas ir padarytos veikos vienalaikiškumas (Abramavičius et al., 2001, p. 325). Vis dėlto, tai nėra pagrindinis idealiosios sutapties požymis (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 47), jis gali būti laikomas išvestiniu, nes jis kyla iš vieno nusikalstamo veiksmo. Svarbu atkreipti dėmesį, kad ne visada vienu metu padaryti keli veiksmai bus laikomi idealiaja sutaptimi, nes pavyzdžiui galima situacija, kai asmuo mėginamas nužudyti žmogų, sužaloja antrą asmenį, mėginusį jam sutrukdyti, šie veiksmai būtų vertinami kaip realioji sutaptis (Abramavičius et al., 2001, p. 325). Vienalaikiškumas ne visada reiškia idealiosios sutapties buvimą, todėl negali

būti laikomas pagrindiniu požymiu. Ideališios sutapties samprata iš esmės nepasikeitė. Tiek galiojant 1961 m. BK, tiek dabar idealioji sutaptis suprantama kaip dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų padarymas viena veika.

Anksčiau darbe buvo nustatyta, kad recidyvas gali būti atsakomybę sunkinanti aplinkybė ir nėra laikomas viena iš daugeto formų, tačiau recidyvas taip suprantamas buvo ne visada. Pagal anksčiau galiojusį BK, recidyvas buvo laikomas viena iš daugeto formų. Bendraja prasme recidyvas – tai nuteistojo naujas nusikaltimas po nuteisimo. 1961 m. BK tiesiogiai įtvirtinta buvo tik itin pavojingo recidyvisto samprata (BK 26 str. numatė skyrimo itin pavojingu recidyvistu tvarką), tačiau kaip kvalifikuojantis požymis kai kuriuose specialiosios dalies straipsniuose buvo nurodomas ankstesnis teistumas (Abramavičius et al., 2001, p. 330). Recidyvas yra labiau asmenį, nei nusikaltimą apibūdinantis požymis, nes pakartotinis BK pažeidimas po nuteisimo parodo, kad asmuo nepaiso ankstesnio nuosprendžio įspėjimo ir nėra linkęs laikytis visuomenėje nustatytos tvarkos. Tačiau kadangi nusikaltimo pavojingumą apibūdina visų nusikaltimo sudėties požymių visuma, recidyvas buvo laikomas ir nusikaltimą apibūdinančiu požymiu (Abramavičius et al., 2001, p. 331). Recidyvas įtakos kvalifikacijai turėdavo tik tais atvejais, kai buvo tiesiogiai įtvirtintas įstatyme kaip nusikaltimo sudėties požymis (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 64). Recidyvas buvo skirstomas į bendrąjį, specialųjį ir itin pavojingą recidyvistą (Abramavičius et al., 2001, p. 331). Bendrasis recidyvas – tai tokia situacija, kai anksčiau teistas asmuo padaro bet kokią naują nusikaltimą. Bendrasis recidyvas buvo laikomas sunkinančia aplinkybe ir numatytas 1961 m. BK 41 str. 1p.: „nusikaltimą padarė asmuo, kuris pirmiau buvo padaręs kokį nors nusikaltimą“. Specialusis recidyvas – tai BK specialiosios dalies straipsniuose numatyta nusikaltimus kvalifikuojantis požymis. Toks kvalifikuojantis požymis buvo ne visuose specialiosios dalies straipsniuose, be to jis buvo taikomas tik esant nuteisimui už tapatų ar vienarūšį nusikaltimą (Abramavičius et al., 2001, p. 331). Itin pavojingo recidyvisto statusas buvo įgyjamas, kai išigaliodavo teismo nuosprendis. pripažinti asmenį itin pavojingu recidyvistu, o netenkamas panaikinant teistumą (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 66,67). Teismas privalėdavo apsvarstyti klausimą dėl asmens skyrimo itin pavojingu recidyvistu, tačiau pats asmens pripažinimas buvo teismo teisė, o ne pareiga (Abramavičius et al., 2001, p. 332, 333). Tam, kad itin pavojingo recidyvisto požymis turėtų reikšmės kvalifikavimui buvo būtina, kad asmuo jį turėtų iki nusikaltimo padarymo (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 67). Taigi, kai asmuo, kuris buvo pripažintas itin pavojingu recidyvistu, padarydavo nusikaltimą, kurio kvalifikuojantis požymis buvo tai, kad nusikaltimas buvo padarytas itin pavojingo recidyvisto, veika būdavo kvalifikuojama būtent pagal šį požymį. Būdavo galimos įvairios situacijos, kai itin

pavojingo recidyvisto požymis varijuodavo su kitomis daugeto formomis (Abramavičius et al., 2001, p. 333). Itin pavojingo recidyvisto ir pakartotinumų požymiai tam tikrais atvejais sutapdavo, nes itin pavojingo recidyvisto padarytas naujas nusikaltimas galėjo būti pripažįstamas pakartotiniu (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 67). Itin pavojingo recidyvisto padaryta veika galėjo būti pripažinta sutaptimi, kai asmuo pripažintas itin pavojingu recidyvistu padarydavo dvi naujas nusikalstamas veikas, kurios abi kvalifikuojamos su itin pavojingo recidyvisto požymiu, tokiu atveju tos veikos sudarydavo realiąją sutaptį (Abramavičius et al., 2001, p. 334). Tačiau, svarbu atkreipti dėmesį, kad neturėtų būti painiojamos itin pavojingo recidyvo ir realiosios sutapties situacijos, kai būdavo sprendžiamas klausimas dėl nusikaltimo, kuriuo asmuo buvo pripažintas itin pavojingu recidyvistu. Realiąją sutaptį sudaro du ar daugiau nusikaltimų, už kuriuos asmuo dar neturi teistumo, todėl į realiąją sutaptį negali įeiti nusikaltimai, už kuriuos asmuo yra pripažintas itin pavojingu recidyvistu (Pavilionis, Bieliūnas, 1984, p. 67). Apibendrinant galima teigti, kad recidyvo vieta baudžiamosios teisės sistemoje labai pasikeitė. Anksčiau recidyvas buvo laikomas viena iš daugeto formų, o dabar tai visiškai atskiras baudžiamosios teisės institutas, kuris kaip ir daugetas turi daug įtakos skiriant bausmę. Šiuo metu recidyvas nebėra laikomas viena iš daugeto rūšių.

Apibendrinant galima teigti, kad anksčiau daugetą sudarė trys pagrindinės dalys nusikaltimų sutaptis, pakartotinumai ir recidyvas. Naujajame BK atsisakius tokių nusikalstamas veikas kvalifikuojančių požymių kaip pakartotinumai ir recidyvas nebeliko ir šių daugeto formų. Recidyvas dabar laikomas atskiru baudžiamosios teisės institutu. Galima teigti, kad dabar vyraujanti realiosios sutapties samprata apima ir nusikaltimų pakartotinumą. Tačiau iš esmės idealiosios ir realiosios sutaptių samprata tiek pagal 1961 m. BK, tiek pagal dabar galiojantį BK yra suprantama vienodai. Kadangi dabar skiriamos tik dvi daugeto formos – realioji sutaptis ir idealioji sutaptis, darytina išvada, kad daugeto samprata priėmus naująjį BK pasikeitė.

2. IDEALI NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SUTAPTIS

2.1 Idealios sutapties samprata

Baudžiamajame kodekse nėra straipsnio, kuris būtų skirtas tiesiogiai nusikalstamų veikų daugetui ar nusikalstamų veikų sutapčiai. Tačiau, BK yra 63 straipsnis „Bausmės skyrimas už kelias nusikalstamas veikas“, kuris nustato bausmių skyrimo taisykles už kelias nusikalstamas veikas. Kaip aptarta anksčiau, tokia situacija yra laikoma sutaptimi. Taigi, nors baudžiamasis įstatymas nepateikia idealiosios ir realiosios sutapties apibrėžimų, tačiau sutapties institutas vis dėlto yra įtvirtintas BK. Šiame įstatyme yra pasakyta, kad bausmių apėmimas taikomas esant idealiai nusikalstamų veikų sutapčiai (BK 63 str.). Taigi baudžiamajame įstatyme yra tiesiogiai įtvirtintas tik idealiosios sutapties institutas. Tai, kad egzistuoja realioji sutaptis išplaukia iš sisteminio įstatymo aiškinimo. Idealiosios ir realiosios sutapties apibrėžimai yra formuojami doktrinos ir praktikos.

Teisės doktrinoje formuojamas toks idealiosios nusikalstamų veikų sutapties apibrėžimas: „tai situacija, kai tas pats asmuo viena veika tuo pačiu laiku padaro du ar daugiau nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų, numatytų skirtinguose BK straipsniuose (Švedas et al, 2019, p. 397)“. Toks pat apibrėžimas formuojamas ir LAT jurisprudencijoje. Pagal LAT idealią sutaptimi laikoma situacija, kai „asmuo viena veika (veikimu arba neveikimu) tuo pačiu laiku padaro du ar daugiau nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų, numatytų skirtinguose BK straipsniuose (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 25)“. Iš šių apibrėžimų matyti, kad pagrindinis idealios sutapties požymis yra kelių nusikalstamų veikų padarymas viena veika. Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį, kad idealiosios sutapties atveju būtina turi būti pažeidžiami du ar daugiau skirtingų BK specialiosios dalies straipsnių (Piesliakas, 2008a, p. 129).

Kadangi įstatyme idealiosios sutapties samprata nėra atskleista, ji laikui bėgant kinta ir yra tikslinama (ar plečiama) teismų sprendimais. Kaip minėta, teisės doktrinoje paprastai skiriami du pagrindiniai idealios sutapties požymiai: 1) viena veika padaromos kelios nusikalstamos veikos; 2) tos veikos numatytos skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose. Tačiau vienoje iš kasacinių nutarčių LAT praplečia idealiosios sutapties sampratą naujais požymiais: 1) veikos padarytos per labai trumpą laiko tarpą; 2) bendras sumanymas; 3) viena iš nusikalstamų veikų yra tik etapas tikslui pasiekti (Piesliakas, 2008a, p. 133). LAT išsprendė bylą, kurioje D. G. veikdamas kartu su R. S. apvogė automobilį. D. G. atsuktuvu sulaužė vairuotojo pusės durelių spynelę ir kartu su R. S. įlipo į automobilį, D. G. paėmė automagnetolą ir antspaudą, o R. S. paėmė raciją. Po to R. S., D. G. stebint aplinką, atsuko nuo automobilio ir paėmė du halogeninius žibintus. Nors D. G.

atliko kelis veiksmus, atitinkančius skirtinguose BK straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų sudėčių objektyviasias puses, tačiau visi veiksmai sekė vienas paskui kitą, buvo padaryti per labai trumpą laiko tarpą, esant bendram sumanymui pagrobti svetimą turtą. Teismas pabrėžia, kad automobilio durelių sugadinimas nebuvo savitiksliu dalyku; tai buvo tik tam tikras etapas siekiant konkretaus tikslo – pagrobti svetimą turtą. Aišku, lauždamas automobilio dureles, D. G. suvokė, kad gadina svetimą didesnės nei 3 MGL dydžio vertės turtą ir to norėjo, t. y. veikė tiesiogine tyčia, todėl jo veikoje yra nusikaltimo, numatyto BK 187 straipsnio 1 dalyje, sudėtis. Tačiau ši nusikalstama veika buvo sudėtinė dalis veiksmų, kuriais buvo pagrobtas svetimas turtas: išlaužiant automobilio dureles buvo įveikta kliūtis, trukdanti įgyvendinti išankstinį sumanymą – pagrobti svetimą turtą, - todėl šiuo atveju turto sugadinimas ir turto pagrobimas vertintini kaip ideali nusikalstamų veikų sutaptis (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-92/2005). Šioje byloje dviejų veikų (BK 178 str. 1 d. – vagystė ir 302 str. 1 d. – antspaudo pagrobimas) numatytų skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose objektyviosios pusės požymis – veika pasireiškia pagrobimu (Nevera, 2006, p. 26). Remiantis tokia nauja samprata, teismas pripažįsta, kad visos trys nusikalstamos veikas (turto sugadinimas, vagystė ir antspaudo pagrobimas) sudaro idealią sutaptį. Tokia pozicija išsakyta ir 2005 metų birželio 23 d. LAT teisėjų Senato nutarime Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“: „Jei įsibraunant į patalpą saugyklą ar saugomą teritoriją ne tik pagrobiamas, bet ir sugadinamas ar sunaikinamas kitas svetimas turtas, veika kvalifikuojama kaip idealioji nusikalstamų veikų numatytų BK 178 ar 180 ir 187 straipsniuose sutaptis (LAT teisėjų Senato nutarimas Nr. 52, 2005)“. Analogiška situacija, kai kaltininkas, išlaužęs automobilio durelių spynelę ir įsibrovęs vidun, pagrobia svetimą turtą bei antspaudą buvo nagrinėta ir kitoje LAT byloje (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-584/2006). Joje konstatuota, kad kaltininkas V. I., darydamas vieną vagystę, įgyvendino trijų nusikalstamų veikų (BK 178 str. 1 d., 302 str. 1d., 178 str. 2d.) sudėtis ir jos visos sudaro idealią sutaptį (Girdenis, 2010, p. 86). Iš pateiktų pavyzdžių suprantama, kad ideali nusikalstamų veikų sutaptis gali pasireikšti ne tik dviejų nusikalstamų veikų sudėčių įgyvendinimu, bet ir trijų ar daugiau (Girdenis, 2010, p. 85).

Teisės doktrinoje yra nuomonė, kad vienas iš idealiosios sutapties požymių yra tai, kad žala padaroma skirtingoms įstatymo saugomoms vertybėms (Girdenis, 2010, p. 95). Tačiau tokia nuostata greičiau turėtų būti vertinama kaip pagalbinė, nes ne visada idealia sutaptimi pažeidžiami keli skirtingi teisiniai gėriai. Pavyzdžiui, galima viena veika, užnuodijus maistą, sužaloti du asmenis ir vienam padaryti sunkų sveikatos sutrikdymą, o kitam nesunkų sveikatos sutrikdymą. Nors bus pažeista tik viena vertybė – sveikata, tačiau tokia

situacija bus vertinama kaip ideali nusikalstamų veikų sutaptis (Girdenis, 2010, p. 96). Baudžiamieji įstatymai nuo BK 180 straipsnyje ir BK 181 straipsnyje numatytų veikų padarymo saugo tuos pačius teisinius gėrius, o šių veikų ideali sutaptis reikštų ir nusikaltimo dalyko bei nukentėjusiojo sutapimą, tačiau dviguba žala nukentėjusiajam ir tam pačiam įstatymo saugomam teisiniam gėriui negali būti padaroma vienu veikimu (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-436-697/2015). Kadangi tokioje situacijoje žala yra daroma tam pačiam nukentėjusiajam idealios šių nusikalstamų veikų sutapties objektyviai būti negali ir tokie kaltininko veiksmai gali sudaryti tik realią nusikalstamų veikų sutaptį.

Idealiosios sutapties, kaip viena veika padarytų kelių nusikalstamų veikų, klausimas sprendžiamas LAT kasacinėje byloje dėl seksualinių nusikaltimų. Faktinės bylos aplinkybės: 2004 m. lapkričio 1 d., apie 2 val. nakties T. K. ir D. K. nusivežė nukentėjusiąją E. T. į mišką. Ten T. K. nukentėjusiąją išžagino, tada D. K., tęsdamas nusikalstamą veiką, tenkino savo lytinę aistrą oraliniu būdu su E. T. prieš jos valią, t. y. ją seksualiai prievartavo. Po to D. K., toje pačioje vietoje ir tuo pačiu metu ją išžagino (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-437/2006). Šioje situacijoje sunku iš karto pasakyti, ar nusikalstamos veikos turėtų būti vertinamos kaip sudarančios idealiąją, ar realiąją sutaptis. Teismas išskiria 4 kriterijus, kuriuos vertinant galima nustatyti ar veikos sudaro realią ar idealią sutaptį: a) kiek veikų padarė kasatorius; b) ar veika kelis kartus pažeistas tas pats ar pažeisti skirtingi BK straipsniai; c) ar tarp veikų yra laiko tarpas ir ar galima padarytas veikas vertinti kaip padarytas tuo pat metu; d) ar padarytas veikas sieja vieningas sumanymas. Teismas šiuos požymius aiškina ir taiko taip: „Jei asmuo su nukentėjusiuoju lytiškai santykiavo ir iš karto po to tenkino lytinę aistrą arba atvirkščiai, padarytos veikos sudaro idealiąją išžaginimo ir seksualinio prievartavimo sutaptį. Toks lytinis santykiavimas ir lytinės aistros tenkinimas laikomi padarytais tuo pačiu metu, jei kaltininkas iš pradžių tenkina lytinę aistrą oraliniu, analiniu ar kitokio fizinio sąlyčio būdu, tačiau nebaigęs tenkinti lytinės aistros (neišliejęs spermos), iš karto po to jis pradeda su nukentėjusiąją lytiškai santykiuoti arba atvirkščiai. Kaip idealioji išžaginimo ir seksualinio prievartavimo sutaptis vertintini taip pat tokie atvejai, kai asmuo baigia lytinį aktą su moterimi ir iš karto po to, be pertraukos, imasi lytinės aistros tenkinimo oraliniu, analiniu ar kitokio fizinio sąlyčio būdu arba atvirkščiai. Tuo tarpu, jei lytinis santykiavimas ir lytinės aistros tenkinimas padaryti keliomis skirtingomis veikomis, tarp jų yra laiko tarpas ir skirtingi sumanymai, padarytos veikos sudaro realiąją nusikaltimų sutaptį (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-437/2006)“. Tokia pozicija įtvirtina ir LAT: „Asmens, kuris su nukentėjusiuoju lytiškai santykiavo ir tenkino lytinę aistrą veikos sudaro nusikaltimų sutaptį ir kvalifikuojamos pagal BK 149 ir 150 straipsnių atitinkamas dalis. Jei asmuo su nukentėjusiuoju lytiškai santykiavo ir iškart

to po tenkino lytinę aistrą arba atvirkuščiai, padarytos veikos sudaro idealią išžaginimo ir seksualinio prievartavimo, nusikaltimų sutaptį. Jei lytinis santykiavimas ir lytinės aistros tenkinimas padaryti keliomis skirtingomis veikomis ir tarp jų yra laiko tarpas, padarytos veikos sudaro realią nusikaltimų sutaptį“ (LAT teisėjų Senato nutarimas Nr. 49)“. Anksčiau aptartoje byloje 2K-92/2005, kur idealią sutaptimi buvo pripažintos trys veikos (vagystė, antspaudo pagrobimas ir turo sugadinimas) teismas pasisakė dėl požymio, kai viena iš nusikalstamų veikų yra tik etapas tikslui pasiekti. Tačiau seksualinių nusikaltimų bylose toks požymis nėra nustatinėjamas (Girdenis, 2010, p. 91). šioje byloje nei seksualinis prievartavimas, nei išžaginimas negali būti laikomi vienas kito etapu. Tai yra du savitiksliai nusikaltimai skirti patenkinti lytinę aistrą (Girdenis, 2010, p. 92). Taigi, remiantis tokia teismų praktika, idealią sutaptį gali sudaryti dvi savarankiškos pavienės nusikalstamos veikos, tarp kurių padarymo yra labai mažas laiko tarpas. Nepaisant to, kad veiksmai eina vienas po kito pasakyti, kad jie padaryti viena veika negalima. Todėl A. Nevera siūlo idealiosios sutapties sąvokoje terminą „viena veika“ pakeisti terminu „vienas poelgis“ (Nevera, 2006, p. 26). Kadangi sąvoka poelgis yra žymiai platesnė už sąvoką viena veika, ji, t. y. sąvoka poelgis, ir turėtų būti vartojama idealiosios sutapties ir realiosios sutapties apibrėžimuose (Nevera, 2006, p. 28). Nors toks pasiūlymas išplėsti apibrėžimą nuskambėjo dar 2006 m., jis didesnio palaikymo nesulaukė ir apibrėžime liko terminas „viena veika“. Tačiau, teismų praktikoje vietoj vienos veikos dabar dažnai naudojamas vieno veiksmo terminas, o šalia jo galima pamatyti ir terminą poelgis. Pavyzdžiui, „nuteistasis padarė du baigtus tyčinius nesunkius nusikaltimus, kurie padaryti skirtingais veiksmais (poelgiais) (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291-942/2018)“. Iš aptartų bylų akivaizdu, kad vienos veikos termino turinys neatitinka teismų požiūrio į idealią sutaptį. Kadangi idealia sutaptimi gali būti pripažintos veikos, kurios yra padaromos keliais veiksmais, juos skiriant laiko tarpui, tikslingiau būtų naudoti platesnę sąvoką, pavyzdžiui, anksčiau pasiūlytą „vienas poelgis“. Tai, kad teismai pradeda vartoti vieno poelgio terminą, tai leidžia daryti prielaidas, kad ateityje idealios sutapties apibrėžimas būtų pakoreguotas, ją siejant ne su vienos veikos, o su vieno poelgio požymiu.

Kaip minėta, kasacinio teismo praktikoje yra konstatuota, kad sutaptis yra idealioji ir tuo atveju, jei padarytos kelios veikos, jos buvo padarytos viena po kitos, per trumpą laiko tarpą, įgyvendinant bendrą sumanymą (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-437/2006). Tokiais atvejais atskiri kaltininko nusikalstami veiksmai yra jungiami bendro kaltininko sumanymo, siekiant pagrindinio visos nusikalstamos veikos tikslo, tačiau kvalifikuojami pagal skirtingus specialiosios dalies BK straipsnius. Tokia situacija yra galima ne tik seksualinių nusikaltimų bylose, bet ir kai tas pats kaltininkas, turėdamas

pagrindinį tikslą panaikinti prievolę sumokėti į valstybės biudžetą pridėtinės vertės mokestį, tai gali padaryti tik suklastodamas atitinkamus dokumentus ir juos panaudodamas, kartu apgaulingai tvarkydamas buhalterinę apskaitą. Nusikaltimai, numatyti BK 222, 300 straipsniuose, tokioje situacijoje iš esmės yra būtinos visos kaltininko veikos dalys, kurių bent vienos nepadarius nebus pasiekiamas pagrindinis tikslas panaikinti prievolę sumokėti į valstybės biudžetą PVM. Tokia veika (veikų sutaptis) turi tam tikras laiko ribas ir tos veikos paprastai tęsiasi iki pagrindinio tikslo įgyvendinimo. Tokia situacija atsižvelgus į konkrečios bylos faktines aplinkybes gali būti prilyginama idealiajai sutapčiai (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-83-942/2018).

Valstybės tarnautojų padarytos nusikalstamos veikos sukelia ir daugiau kvalifikavimo problemų. Idealią nusikalstamų veikų sutaptį dažnai sudaro veikos valstybės tarnybai bei viešiesiems interesams bei kitos nusikalstamos veikos, padarytos valstybės tarnautojo ar jam prilyginamo asmens. Jei valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo savo tarnybos metu įvykdo nusikalstamą veiką, tai jis kartu ir piktnaudžiauja tarnybine padėtimi arba viršija įgaliojimus, o tokia veika yra numatyta BK 228 straipsnio pirmoje arba antroje dalyje (Girdenis, 2010, p. 79). LAT teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusizengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalgoje pasisako dėl sutapties klausimo išsprendimo bylose, kai valstybės tarnautojas savo tarnybos metu padaro nusikalstamą veiką: „Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo piktnaudžiaudamas padaro, pvz. , kontrabandą (BK 199 straipsnis), sukčiavimą (BK 182 straipsnis), pagrobia svetimą turtą arba jį pasisavina ar iššvaisto (BK 178, 183, 184 straipsniai), veikos kvalifikuojamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis“. Teismas analogiškai pasisako ir dėl smurtinio pobūdžio veikų bei dėl smurtinių nusikaltimų susijusių su tarnybos pareigų neatlikimu. Apžvalgoje taip pat pasakyta, kad situacijos, kai kyšininkaujant kartu padaroma ir dar viena nusikalstama veika kvalifikuojamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis. (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 228).“ Nors pačioje apžvalgoje tiesiogiai nėra pasisakyta dėl sutapties rūšies, galima numanyti, kad pasisakoma apie idealią nusikalstamų veikų sutaptį, nes visais atvejais sutampa du veiksmi. Pavyzdžiui, kyšio priėmimas ir narkotinių medžiagų įgijimas, kontrabandos gabenimas ir piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, gyvybės atėmimas ir įgaliojimų viršijimas (Girdenis, 2010, p. 80). Tokią nuomonę patvirtina ir LAT. Spręsdamas bylą, kurioje P. J., netinkamai atlikdamas tarnybos pareigas, padarė didelę žalą valstybei ir juridiniam asmeniui, t. y. realizavo BK 229 straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėtį, ir kartu (tais pačiais veiksmais), pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles, dėl neatsargumo sugadino ir sunaikino

svetimą turtą, padarydamas nukentėjusiems asmenims didelę turtinę žalą, bei sunaikino ir sugadino didelę kultūrinę reikšmę turinčias vertybes – taip padarė veiką, kuri atitinka BK 188 straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo sudėtį. Pagal faktines aplinkybes ir teismų praktiką, tokios veikos sudaro idealiąją sutaptį (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-329-976/2017).

Kadangi idealioji nusikalstamų veikų sutaptis yra padaroma viena veika ilgą laiką doktrinoje ir teismų praktikoje buvo nusistovėjusi nuomonė, kad idealios sutapties požymis yra tai, kad veikos padarytos per labai trumpą laiko tarpą. Spręsdamas bylą dėl kyšininkavimo LAT pasisakė šiuo klausimu. Kaip minėta, idealiąją sutaptimi gali būti laikoma situacija, kai viena veika yra tik etapas kitai pasiekti yra galima ir kyšininkavimo bei prekybos poveikiu byloje. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-345-507/2015 kaltininkas buvo nuteistas už dvi veikas pagal BK 225 straipsnio 2 dalį ir BK 226 straipsnio 2 dalį. Faktinės bylos aplinkybės pasireiškia tuo, kad 2011 m. gruodžio 19 d., įvyko susitarimas dėl neteisėtų veiksmų atlikimo galimybių, vėliau, 2011 m. gruodžio 22 d., buvo paimtas 2000 Lt kyšis, o 2012 m. balandžio 10 d. buvo paimtas 30 000 Lt kyšis. Taigi matyti, kad per kelių mėnesių laikotarpį (nuo 2011 m. gruodžio 19 d. iki 2012 m. balandžio 10 d.) buvo atliekami veiksmai, kuriais buvo siekiama, jog L. J. baudžiamojoje byloje būtų priimtas nuteistajam palankus sprendimas. Teismas konstatavo, kad veiksmai buvo apjungti vieningo sumanymo, kilusio 2011 m. gruodžio 19 d. susitikimo metu, ir kad vieningas sumanymas šioje byloje yra lemianti aplinkybė konstatuojant nusikalstamų veikų sutapties pobūdį. Atskiri tokio sumanymo veiksmai įgavo skirtingų nusikalstamų veikų požymius, tačiau buvo vienijami vieno bendro sumanymo, nukreipti į vieningą tikslą (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-345-507/2015). Taigi, idealiąją sutaptimi pripažįstamos situacijos, kai įgyvendinant vieningą sumanymą, padaromos kelios skirtinguose BK straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos, kurios iš esmės yra neatskiriamos (būtinės) viso kaltininko sumanymo įgyvendinimo dalys, šios veikos padaromos viena po kitos, per sumanymui įgyvendinti būtiną laiko tarpą. Sumanymui įgyvendinti būtinas laiko tarpas paprastai nustatomas įvertinus padarytų nusikalstamų veikų specifiką ir kitas byloje nustatytas aplinkybes (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 35). Laiko tarpas tarp nusikalstamų veikų visuomet buvo laikomas vienu pagrindinių kriterijų leidžiančių atskirti idealiąją sutaptį nuo realiosios. Tačiau minėtoje byloje teismas konstatavo, kad net veikos padarytos dviejų mėnesių laikotarpyje gali būti laikomos sutampančios idealiąją sutaptimi, jeigu jas sieja bendras sumanymas ir be tokių veikų įgyvendinimo jis neįmanomas. Toks laikotarpio tarp nusikalstamų veikų sudarančių idealiąją sutaptį aiškinimas yra platesnis, nei įprasta. Taigi, matoma tendencija, kad teismai

vis plačiau interpretuoja požymį „padaryta viena veika“. Tai gali būti tiek kelios skirtingos veikos, kurios padaromos viena po kitos įgyvendinant bendrą sumanymą, tiek viena veika, kuri įgyvendinama per (ilgą) sumanymui reikalingą laiko tarpą, tiek veika, kuri yra tik etapas siekiant konkretaus tikslo.

Apibendrinant galima teigti, kad idealioji sutaptis yra: 1) kai padaryta veika atitinka dvi ar daugiau BK specialiosios dalies straipsnių sudėčių; 2) kai viena veika sukelia kelis padarinius, kurių nenumato vienas BK straipsnis ir jie yra numatyti skirtinguose BK straipsniuose (Piesliakas, 2008a, p. 129); 3) Kai įgyvendinant vieningą sumanymą, padaromos kelios skirtinguose BK straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos, kurios iš esmės yra neatskiriamos (būtinės) viso kaltininko sumanymo įgyvendinimo dalys, šios veikos padaromos viena po kitos per sumanymui įgyvendinti būtiną laiko tarpą (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 44). Terminas „viena veika“ yra per siauras, kad pilnai atskleistų idealios sutapties esmę, todėl turėtų būti keičiamas į „vienu poelgiu“. Taip pat atsižvelgiant į tai, kad požymis, jog veikos padarytos vienu metu yra išvestinis iš vienos veikos ir tai, kad LAT vis plačiau interpretuoja vienos veikos padarymą laike, jis apibrėžime neturėtų atsispindėti. Todėl nusikalstamų veikų idealios sutapties apibrėžimas turėtų skambėti taip: tai situacija, kai asmuo vienu poelgiu padaro du ar daugiau nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų, numatytų skirtinguose BK straipsniuose, ir už nei vieną iš jų nėra patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

2.2 Idealios sutapties teisinės pasekmės

Kalbant apie nusikalstamų veikų sutapties reikšmę, dažniausiai minimas bausmės skyrimas. Tokią nuostatą galima paaiškinti tuo, kad BK sutapties institutas minimas būtent straipsnyje, kuris sprendžia bausmės skyrimo klausimus (BK 63 str.). Tačiau tai nėra vienintelė teisinė pasekmė, kurios atsiradimui įtakos turi sutaptis. Jos buvimas yra reikšmingas ir sprendžiant kitus baudžiamosios atsakomybės klausimus (Girdenis, 2010, p. 146).

Taikant BK bausmių vykdymo atidėjimą pagal 75 str. nekyla daug problemų, nes pačiame įstatyme yra imperatyviai pasakyta, kad bausmė gali būti atidėta ir padarius kelias nusikalstamas veikas. LAT išaiškino, kad bausmės vykdymo atidėjimas yra galimas tik tiems asmenims, kurie nesunkius ir apysunkius tyčinius nusikaltimus (LAT nutartis baudžiamojame byloje 2k-410/2006). Todėl situacijose, kai bent vienas iš nusikaltimų, sudarančių nusikalstamų veikų sutaptį, yra sunkus ar labai sunkus bausmės vykdymo atidėjimas yra negalimas (Girdenis, 2010, p. 148).

Sutapties forma turi didelę įtaką sprendžiant atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39, 40 ir 93 str. klausimą. Visais trimis atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atvejais yra nustatyta sąlyga, kad asmuo veiką padarė pirmą kartą. Esant idealiai nusikalstamų veikų sutapčiai, viena veika yra įgyvendinamos kelios nusikalstamų veikų sudėtys. Tokiu atveju, abi veikos turėtų būti vertinamos kaip padarytos pirmą kartą. Tokiai pozicijai pritaria ir LAT, kuris sprenddamas dėl BK 40 str. taikymo konstatavo, kad šis straipsnis gali būti taikomas tik nustačius, kad kaltininkas padarė vieną nusikalstamą veiką, išskyrus tuos atvejus, kai kaltininkas padaro kelias nusikalstamas veikas, sudarančias idealiąją sutaptį (LAT nutartis baudžiamojoje byloje 2K-P-82/2010). Analogiškai turėtų būti aiškinami ir BK 39 bei 93 straipsniai. Tai reiškia, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės galimas idealios sutapties atveju, bet negalimas esant realiai sutapčiai, nes ji sukuria veikų pakartotinumą situaciją.

Kelių nusikalstamų veikų padarymas turi reikšmės ir sprendžiant senaties klausimą (Girdenis, 2010, p. 149). Idealiosios sutapties atveju dėl abiejų nusikalstamų veikų senaties eigos pradžia sutampa ir prasideda vienu metu, o baigtis priklauso nuo tos nusikalstamos veikos, kuri yra pavojingesnė ir turi ilgesnį terminą, su kuriuo ir baigiasi apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis (Švedas et al., 2019, p. 400).

Vis dėlto didžiausią reikšmę idealiosios ir realiosios nusikalstamų veikų sutapties nustatymas ir jų atskyrimas turi skiriant bausmę. Teisingai subendrinti bausmes galima tik nustačius nusikalstamų veikų sutapties rūšį. Visų pirma, svarbu paminėti, kad bausmės skyrimas yra teisingumo vykdymo aktas (Piesliakas, 2008a, p. 245). BK 63 straipsnyje numatyta bausmių skyrimo tvarka padarius kelias nusikalstamas veikas. Šio straipsnio 1 dalyje pasakyta, kad „teismas paskiria bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką atskirai, po to paskiria galutinę subendrintą bausmę“. Taigi, bausmės skyrimą už kelias nusikalstamas veikas sudaro du etapai: 1) teismas turi paskirti bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką atskirai; 2) paskirtos bausmės turi būti subendrintos. Skirdamas bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką teismas turi vadovautis bendrosiomis bausmių skyrimo taisyklėmis ir vadovautis BK 54-61 straipsnių nuostatomis (Piesliakas, 2008a, p. 311). BK 42 straipsnis numato, kad už vieną nusikalstamą veiką gali būti paskirta tik viena bausmė, o BK 63 ir 64 straipsniuose numatytais atvejais dvi bausmos. Tai reiškia, kad esant situacijai, kai padaromos kelios nusikalstamos veikos teismas gali skirti vieną arba dvi bausmes. Taigi, bausmių bendrinimas yra galutinės bausmės skyrimas, kai visos paskirtos bausmės apibendrinamos viena arba dvejomis bausmėmis (Piesliakas, 2008a, p. 313). BK 63 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bausmės gali būti bendrinamos apimant, visiškai arba iš dalies sudedant.

Bausmių bendrinimas apimant yra pats paprasčiausias bausmių bendrinimo būdas, todėl jis vyravo galiojant 1961 m. BK, kai teisėjai galėjo patys pasirinkti kaip bendrinti bausmes (Piesliakas, 2008a, p. 314). Bendrinant bausmes apėmimo būdu „griežtesnė bausmė apima švelnesnes ir galutinė subendrinta bausmė prilygsta griežčiausiai iš paskirtų už atskiras nusikalstamas veikas bausmei (BK 63)“. Subendrinti apėmimo būdu galima ne tik tos pačios, bet ir skirtingų rūšių bausmes (Prapiestis et al., 2004, p. 361). Dabar galiojančiame baudžiamajame įstatyme imperatyviai nustatyta kokiais atvejais teismas turi taikyti bausmių apėmimo būdą. BK 63 straipsnio 5 dalyje yra numatyti 3 atvejai, kuriais bausmės bendrinamo apėmimo būdu: 1) kai yra ideali nusikalstamų veikų sutaptis; 2) kai padarytos nusikalstamos veikos labai skiriasi pagal pavojingumą ir priskiriamos skirtingoms nusikalstamų veikų rūšims ar kategorijoms pagal šio kodekso 10 ar 11 straipsnius; 3) kai už vieną nusikalstamą veiką paskirta dvidešimt metų laisvės atėmimo arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Pirmasis atvejis, kai taikomas bausmių apėmimo būdas yra idealioji nusikalstamų veikų sutaptis. Idealiosios sutapties atveju bausmių apėmimas taikomas, nes nepaisant to, kad kas nors padaro kelias nusikalstamas veikas, visos jos yra padaromos viena veika, t. y. vienu valiniu aktu realizuojamos kelios nusikalstamų veikų sudėty. Dažnai kelios nusikalstamos veikos padaromos ne kaltininkui to siekiant, o tik todėl, kad taip sukonstruotos BK normos (Nevera, 2003, p. 42). Tokiais atvejais taikant bausmių apėmimo būdą yra išvengiama kaltinamojo teisinės padėties dirbtinio apsunkinimo – kad iš esmės už vieną nusikalstamą veiką nebūtų paskirta kelių bausmių (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013). Kiti du bausmių bendrinimo apėmimo būdu atvejai bus aptarti kalbant apie realiąją nusikalstamų veikų sutaptį.

Idealios sutapties atveju arba veikoms labai skiriantis savo pavojingumu bausmės individualizavimo procesas apsiriboja bausmės skyrimu už atskiras nusikalstamas veikas ir baigiasi paskyrus bausmes už atskiras nusikalstamas veikas, kadangi bendrinant bausmes taikomos imperatyvios BK nuostatos. Taigi, teismas bausmę individualizuoti gali tik bausmės skyrimo už atskiras nusikalstamas veikas etape, o bausmių bendrinimo etape teismas neturi jokios įtakos galutinės bausmės dydžiui. (Piesliakas, 2008b, p. 12). Todėl teisės doktrinoje dažnai siūloma pakeisti šį imperatyvą, suteikiant teismui diskreciją pasirinkti, kurį bausmių bendrinimo būdą taikyti. Hipotetinė T. Girdenio pasiūlyta situacija atskleidžia tokios bausmių bendrinimo taisyklės trūkumus. Kai vagystės įsibraunant į patalpą metu yra pagrobama turto už 200 MGL ir sugadinama turto už 200 MGL, abi veikos kvalifikuojamos kaip ideali sutaptis, todėl už jas paskirtos bausmės yra subendrintos apėmimo būdu, taip neįvertinant, kad nukentėjusiajam padaryta 400 MGL žala. Tuo tarpu,

jei būtų padaryta pavienė veika – 400 MGL vertės turto vagystė, kaltininkas sulauktų sunkesnių teisinių pasekmių, nei padaręs tokią pačią žalą idealios sutapties atveju. Šis pavyzdys puikiai iliustruoja, kad ne visada bendrinant bausmes apėmimo būdu galima teisingai įvertinti veikų pavojingumą, dėl to teismai yra priversti dirbtinai didinti bausmę už vieną iš nusikalstamų veikų. (Girdenis, 2010, p. 117). Tai įrodo, kad yra galimos situacijos, kai esant idealiai nusikalstamų veikų sutapčiai reikėtų bendrinti bausmes sudėjimo būdu. Tačiau tokios situacijos nėra dažnos ir laikytinos išimtinėmis, todėl reikėtų ieškoti kompromisinio varianto, kuris užtikrintų, kad įprastai idealios sutapties atveju bausmės būtų bendrinamos apėmimo būdu, tačiau leistų teismams esant būtinybei taikyti ir kitokį bausmių bendrinimo būdą. Vienas iš galimų variantų yra T. Girdenio pasiūlyta idėja – papildyti BK nuostata, kad esant idealiai nusikalstamų veikų sutapčiai, teismai paprastai bausmes bendrina apėmimo būdu (Girdenis, 2010, p. 118). Nuostata, kad teismas „paprastai bausmes bendrina apėmimo būdu“, suteiktų teisėjams diskreciją pasirinkti bausmių bendrinimo būdą, tačiau įstatyme būtų akcentuojama, kad bausmių sudėjimas, idealios sutapties atveju, turėtų būti vertinamas kaip išimtis iš taisyklės, o ne standartinė praktika.

Kitas galutinės subendrintos bausmės skyrimo taikant apėmimo būdą trūkumas yra toks, kad galutinė bausmė neatspindi visų bausmių, skirtų už atskiras nusikalstamas veikas, ir gali susidaryti įspūdis, kad asmuo nuteistas tik už vieną nusikalstamą veiką (Piesliakas, 2008a, p. 314). Bausmes apimant, galutinė subendrinta bausmė neatspindi konkrečių veikų pavojingumo, nėra realizuojamas proporcingumo principas, nes apimtos bausmės „pradingsta“. Tada neaišku, ar paskirta bausmė atspindi visas bausmes, paskirtas už atskiras veikas. Dalinis bausmių sudėjimas gali būti laikomas ir daliniu apėmimu, nes dalis paskirtų bausmių taip pat dingsta (Nevera, 2006, p. 26).

Apibendrinant, galima teigti, kad teisingas nusikalstamų veikų sutapties formos nustatymas yra labai svarbus ne tik kvalifikavimui, bet ir bausmės skyrimui. Idealiosios sutapties atveju bausmės bendrinamos tik apėmimo būdu. Sutaptis turi įtakos ir kitoms teisinėms pasekmėms. Konstatavus idealiąją sutaptį galimas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39, 40 ir 93 str., kadangi ideali sutaptis nesukuria pakartotinumų. Todėl tik nustačius sutapties rūšį, galima teisingai išspręsti visus baudžiamosios atsakomybės klausimus.

3. REALI NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SUTAPTIS

3.1 Realios sutapties samprata

Teisės doktrinoje realioji nusikalstamų veikų sutaptis apibrėžiama kaip „situacija, kai tas pats asmuo savarankiškais veikimais, paprastai esant tarp jų laiko tarpui, įgyvendina dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų sudėčių požymius numatytus skirtinguose ar tuose pačiuose BK straipsniuose ar jų dalyse (Švedas et al., 2019, p. 398)“. Pagrindinis teisės doktrinoje skiriamas realios sutapties požymis yra tai, kad padaromos kelios nusikalstamos veikos. Būtent šis požymis leidžia atriboti realią nusikalstamų veikų sutaptį nuo idealios (Girdenis, 2010, p. 106). Taigi, norint atriboti idealią sutaptį nuo realiosios reikia nustatyti keliomis veikomis pasireiškia nusikaltimų objektyvioji pusė. Tokio atribojimo pavyzdys yra 2005 m. gegužės 9 d. Kauno apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegijos byla, kurioje teismas pripažino R.Ž kaltu dėl dviejų žmonių nužudymo, turto vagystės ir dokumentų pagrobimo. R. Ž. Būdamas apsvaigęs nuo alkoholio tyčia nužudė du žmones, o tada iš buto pagrobė jiems priklausančio turto ir bei dokumentus. R. Ž. veikos kvalifikuotos pagal BK 129 str. 2 d. 5 p., BK 178 str. 1 d. ir 302 str. 1 d. (Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-126-348-05). Dviejų žmonių nužudymas gali būti vertinamas kaip pavienė veika, jeigu juos jungia bendra tyčia, nes toks kvalifikuojantis požymis yra numatytas BK 129 str. 2 d. 5 p. (Piesliakas, 2008a, p. 130). Nors turto ir dokumentų pagrobimo veika vyko vienu metu, tačiau šie nusikaltimai yra numatyti skirtinguose BK straipsniuose ir jų sudėtys neapima vienas kito. BK 178 str. 1 d. nėra numatytos atsakomybės už dokumentų pagrobimą, o 302 str. 1 d. pažeidimas užtraukia atsakomybę tik už dokumentų pagrobimą. Kadangi abiejų nusikaltimų objektyviosios pusės veika – turto ir dokumentų pagrobimas – pasireiškė vienu metu ir tokiu pačiu būdu (grobimu) tai šios dvi nusikalstamos veikos kvalifikuojamos kaip idealioji sutaptis. Nors tarp nužudymų ir grobimo laiko tarpas buvo nedidelis, tačiau abi veikos pasireiškia skirtingais veiksmis, o ne viena veika, todėl jos sudaro realią sutaptį (Piesliakas, 2008a, p. 131). Tokį kvalifikavimą patvirtina ir LAT (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-17/2007). Taigi, nors visos veikos vyko viena po kitos, tačiau jos tarpusavyje sudaro skirtingas sutapties formas. Jei kelios skirtingos BK specialiosios dalies normos yra pažeidžiamos viena veika tai vertinama kaip idealioji sutaptis, o jei kelios BK specialiosios dalies normos pažeidžiamos keliomis skirtingomis veikomis – situacija laikoma realiąja sutaptimi.

Kitas teisės doktrinoje skiriamas realiosios sutapties požymis – laiko tarpas tarp nusikalstamų veikų. Būtina, kad tarp jų būtų bent nedidelis laiko tarpas, nes kitaip veikos gali būti traktuojamos kaip vienos veikos tęsinys (Piesliakas, 2008a, p. 130). Pavyzdžiui,

LAT sprendė bylą, kurioje nusikalstamas veikas skyrė 2 valandos. Šioje byloje S. A. nuteistas už tai, kad pagrobė V. J. piniginę, kurioje buvo 20 Lt, vairuotojo pažymėjimas, dvi kortelės. Po to, tęsdamas nusikalstamą veiką ir turėdamas vieningą nusikalstamą sumanymą įgyti svetimą turtą, dviejuose bankomatuose panaudojo nukentėjusiojo kortelę finansinėms operacijoms inicijuoti – paėmė pinigus iš mokėjimo kortelės sąskaitos: įvedė kortelės PIN kodą, pateikdamas save, kaip asmenį, turintį teisę atlikti tokias operacijas, apgaule iš bankomatų išėmė 800 Lt ir 300 Lt ir apgaule įgijo 1100 Lt (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-241/2007). Šioje byloje abi veikos yra padarytos viena paskui kitą, viena iš veikų yra tik etapas tikslui pasiekti, jas sieja bendras sumanymas, todėl būtų galima manyti, kad teismas jas įvertins kaip sudarančias idealiąją sutaptį. Tačiau abi veikas skiria 2 val. laiko tarpas (Girdenis, 2010, p. 93). Todėl teismas konstatavo, kad S. A. antrą nusikaltimą padarė po to, kai buvo baigtas daryti pirmas nusikaltimas. Darytina išvada, kad S. A. skirtingu laiku ir skirtingais savarankiškais veiksmais padarė du nusikaltimus, numatytus skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose. Tokią nusikaltimų sutaptį teorijoje ir praktikoje priimta laikyti realiąja (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-241/2007). Tokį patį sprendimą LAT priėmė ir kitoje byloje, kur M. B. radęs svetimą elektroninio mokėjimo priemonę su jos PIN kodu inicijavo bankines operacijas, ir taip padarė veikas numatytas BK 214 str. 1 d., 215 str. 1 d. ir 182 str. 1d (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-183/2010). Nors šioje byloje tarp neteisėto mokėjimo priemonės įgijimo ir jos panaudojimo praėjo tik 7 minutės, teismas veikas įvertino kaip realiąją sutaptį (Girdenis, 2010, p. 93). T. Girdenis savo daktaro disertacijoje tokius teismų sprendimus kritikuoja, kaip formuojančius nenuoseklią, išimtimis pagrįstą teismų praktiką (Girdenis, 2010, p. 95). Tokia kritika laikytina teisinga, nes išanalizavus teismo sprendimus manytina, kad sutapties rūšis buvo įvertinta netinkamai. Visų pirma, BK 214 str. 1 d. gali pasireikšti alternatyviomis veikomis, pvz.: svetimos elektroninės mokėjimo priemonės įgijimu, laikymu, panaudojimu. Jei asmuo įgyvendina kelis alternatyvius, numatytus viename BK straipsnyje, veiksmus, kuriuos sieja bendra tyčia, tokia veika laikoma paviene (Girdenis, 2010, p. 94). Byloje Nr. 2k-241/2007 M. B. rasdamas svetimą mokėjimo kortelę, ją laikydamas ir panaudodamas sukčiaujant padarė alternatyvias BK 214 straipsnio 1 dalyje numatytas veikas, ir taip padarė vieną nusikalstamą veiką, kurią galima laikyti tęstine. Tęstinės veikos atveju atskiroms veikoms įvardyti yra naudojamas nusikalstamos veikos epizodo terminas. Epizodu yra laikoma tokia veika, kuri atitinka BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje numatytus sudėties požymius, bet atskirai nekvalifikuojama (Piesliakas, 2008a, p. 144). Vienu iš šios veikos epizodų metu, kai jis panaudojo svetimą kortelę finansinei operacijai inicijuoti, kartu buvo įgyvendintos ir kitų dviejų nusikalstamų

veikų sudėtis. M. B. panaudodamas kortelę kartu panaudojo ir tikrus identifikavimo duomenis finansinei operacijai inicijuoti, kas atitinka BK 215 str. 1 d., ir apgaule savo naudai įgijo svetimą turtą, BK 182 str. 1 d. – sukčiavimas). Visos trys veikos buvo atliekamos vienu metu, viena veika, taigi jos sudaro ne realiąją, o idealiąją sutaptį. Toks sprendimas atitiktų teismų praktiką narkotikų kontrabandos bylose, kai per valstybės sieną yra gabenamos narkotinės medžiagos, kurios prieš tai buvo įgytos ir laikytos (Girdenis, 2010, p. 94). Kai asmuo narkotines, psichotropines medžiagas arba pirmos kategorijos pirmtakus neteisėtai gamina, įgyja, laiko, gabena ir pan., taip pat šias medžiagas neteisėtai gabena per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, tokia veika kvalifikuojama pagal BK 199 straipsnio 2 dalį ir 259 ar 260 arba 266 straipsnį (Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių..., 2013). LAT byloje 2K-298/2010 konstatavo, kad „tas, kas neteisėtai laikė, gabeno labai didelį kiekį narkotinių ar psichotropinių medžiagų, atsako pagal BK 260 str. 3 d.. Tas, kas nepateikdamas muitinės kontrolei arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno narkotines, psichotropines medžiagas, atsako pagal BK 199 str. 2 d.. M. B. neteisėtai laikė ir gabeno per Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir iki jos labai didelį kiekį narkotinių ir psichotropinių medžiagų. Todėl ši jo veika teisingai kvalifikuota pagal BK 260 str. 3 d. bei 199 str. 2 d. sutaptį (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-298/2010)“. Teismas nusprendė, kad situacijos, kai asmuo narkotines, psichotropines medžiagas arba pirmos kategorijos pirmtakus neteisėtai gamina, įgyja, laiko, gabena ir pan., taip pat šias medžiagas neteisėtai gabena per Lietuvos Respublikos valstybės sieną yra vertinamos kaip sudarančios idealiąją sutaptį. Analogiški sprendimai priimti ir kitose LAT bylose (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2010, LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71/2010). Apibendrinant galima teigti, kad situacijos, kai padaroma pavienė tęstinė veika, kuri pasireiškia alternatyviais požymiais, ir vienas iš jos epizodų sutampa su kitos nusikalstamos veikos padarymu ta pačia veika, turi būti vertinamos kaip nusikalstamų veikų idealioji sutaptis.

LAT vienoje iš kasacinių bylų konstatavo, kad kanapių auginimo vietoje rastas labai didelis jau nuskintų kanapių augalų kiekis teismų praktikoje kvalifikuojamas kaip kanapių auginimo (BK 265 str. 1 d.) ir baigto BK 260 str. 3 d. numatyto nusikaltimo (gaminimo ir laikymo) sutaptis. Taigi, kai asmuo, turėdamas tikslą platinti, gamina narkotines ar psichotropines medžiagas iš savo užaugintų kanapių, jo veika kvalifikuojama kaip realioji neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti ir neteisėto kanapių auginimo sutaptis (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278-788/2018).

Svarbu atkreipti dėmesį, kad nors teisės doktrinoje teigiama, kad būtinas realios sutapties požymis yra laiko tarpas tarp veikų (Piesliakas, 2008a, p. 130). Tačiau atsižvelgiant į teismų praktiką, toks laiko tarpo požymis turėtų būti suprantamas, kaip sutapties padarymas keliomis nusikalstamomis veikomis, net jei tarp jų yra nedidelis laiko tarpas. Vis dėlto, kadangi aptariant idealią sutaptį išsiaiškinta, kad „vienos veikos“ požymis gali pasireikšti ir keliomis veikomis padaromomis viena po kitos, svarbiausiu kriterijumi atibojant realią ir idealią sutaptis tampa tyčios susiformavimo momentas ir tyčios apimtis. Pavyzdžiui, LAT konstatavo, kad situacija, kai kaltininkas dėl chuliganiškų paskatų nužudė žmogų, o iškart po to peiliu dūrė kitam nukentėjusiajam ir taip pasikėsino nužudyti, tačiau jis nemirė dėl laiku suteiktos kvalifikuotos medicininės pagalbos ir taip nužudė vieną žmogų, o kitą pasikėsino nužudyti yra vertinama kaip reali nusikaltimų sutaptis. Vien tai, kad veikos padarytos tuo pačiu metu toje pačioje vietoje per trumpą laiką, nepatvirtina šių veikų idealios sutapties. Bylos aplinkybės patvirtina, kad jo nusikalstamas sumanymas nužudyti formavosi atskirai, taigi atitinka dviejų nusikalstamų veikų požymius. Kadangi nusikalstamo sumanymo nužudyti du asmenis nėra, kiekviena veika kvalifikuojama atskirai pagal BK 129 str. 1 d. ir BK 22 str. 1 d., 129 str. 1 d. ir sudaro realią nusikalstamų veikų sutaptį (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3-689/2018). Analogišką sprendimą teismas priėmė ir kitoje byloje, kurioje nuteistasis sudavė nukentėjusiajam smūgius ir taip sukėlė jam fizinį skausmą bei nežymiai sutrikdė jo sveikatą. Nukentėjusiojo žmonai paklausus, ką jis daro, nuteistasis jai sudavė smūgį į veidą ir taip nesunkiai sutrikdė jos sveikatą. Nuteistojo veika dėl panaudoto smurto prieš nukentėjusįjį S. L. pripažinta padaryta tiesiogine tyčia ir kvalifikuota pagal BK 140 str. 1 d., o jo veika dėl prieš nukentėjusiąją A. G. L. panaudoto smurto pripažinta padaryta netiesiogine tyčia ir kvalifikuota pagal BK 138 str. 1 d. Kadangi nuteistasis padarė du baigtus tyčinius nesunkius nusikaltimus, kurie padaryti skirtingais veiksmais (poelgiais) prieš skirtingus nukentėjusiuosius, ne vienu ir tuo pačiu metu (vienas po kito), esant susiformavusiai skirtingai nuteistojo tyčiai, jais nebuvo įgyvendinamas bendras sumanymas. Esant tokioms nustatytoms aplinkybėms nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos sudaro realią sutaptį (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291-942/2018).

Šiose bylose LAT aiškiai pasisako, kad vien tai, kad panašūs veiksmai padaryti esant nedideliu laiko tarpui nerodo idealios sutapties buvimo. Todėl pagrindiniu požymiu nustatant ar veikos sudaro realią, ar idealią sutaptį turėtų būti kaltininko tyčia ir jos susiformavimo momentas. Tai patvirtina ir dar viena LAT kasacinė byla, kurioje M. G. veikdamas bendrininkų grupe su S. Ž., padėjo nenustatytam asmeniui pagaminti netikrus dokumentus, tariamai išduotus M. S. vardu su M. G. asmens fotonuotrauka. Vėliau M. G.

veikdamas bendrininkų grupe su S. Ž., užsisakė išsinuomoti automobilį, panaudojo padirbtus dokumentus sudarydamas automobilio nuomos sutartį Nr. 343 ir pasirašydamas M. S. vardu pavarde ir parašu. Bylos aplinkybės, remiantis M. G. ir S. Ž. pokalbių turiniu ir kitais įrodymais, rodo, kad sumanymas panaudoti netikrus dokumentus, išduotus pagal M. S. asmens duomenis, M. G. ir S. Ž. iškilo ne tada, kai buvo nuspręsta pagaminti šiuos netikrus dokumentus, bet tada, kai S. Ž. prireikė savo reikmėms išsinuomoti automobilį. Tai reiškia, kad sumanymas pagaminti netikrus dokumentus ir juos panaudoti nebuvo vieningas, tyčia panaudoti suklastotus dokumentus kilo jau po jų pagaminimo, todėl tokie veiksmai negali būti vertinami kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-719/2018). Nenustačius esminių idealiai nusikalstamų veikų sutapčiai būdingų požymių, kasacinio teismo praktikoje paprastai konstatuojama reali padarytų veikų sutaptis (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 39).

Sutapties atribojimo problema kyla ir dokumentų klastojimo bei suklastotų dokumentų panaudojimo bylose. Tokiose bylose dažnai problematiškas ne tik skirtingų sutapties formų atskyrimas, bet ir sutapties atskyrimas nuo pavienės nusikalstamos veikos (Piesliakas, 2008a, p. 141). Sukčiavimo bylose teismai suformavo praktiką, kad suklastotų dokumentų panaudojimas sukčiaujant yra tik priemonė turtui užvaldyti, todėl BK 182 str. apima suklastoto dokumento panaudojimą ir sutaptis nekvalifikuojama, o kaltininko veika vertinama kaip pavienė. Tais atvejais, kai kaltininkas pats suklastoja dokumentą ir jį panaudoja sukčiaujant, jo veikos kvalifikuojamos kaip nusikaltimų realioji sutaptis. Kontrabandos bylose įstatymo taikymas aiškinamas analogiškai. Jei asmuo pateikia suklastotą deklaraciją, tai laikoma BK 199 str. objektyviosios pusės dalimi ir veika kvalifikuojama kaip pavienė. Tačiau situacijose, kai asmuo pats suklastoja dokumentą ir jį pateikia, tai jo veika bus kvalifikuojama pagal BK 199 str. atitinkamą dalį ir BK 300 str. atitinkamą dalį (Piesliakas, 2008a, p. 143). Jeigu kaltininkas, suklastojęs dokumentą ir jį panaudojęs ar tokį dokumentą tik panaudojęs, iššvaisto patikėtą ar jo žinioje buvusį turtą ar turtinę teisę, jo veika kvalifikuojama pagal nusikalstamų veikų sutaptį – pagal BK 300 ir 184 straipsnius, jeigu kaltininkas pats suklastojo dokumentą ir jį panaudojo sukčiavimui padaryti, jo veika kvalifikuojama kaip sutaptis pagal BK 182 ir 300 straipsnius (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46-699/2018). Vagystės ar plėšimo bylose galimos situacijos, kai asmuo įsibrauna į patalpą panaudojant suklastotus dokumentus. Dokumentų naudojimas nėra nei vagystės, nei plėšimo nusikalstamos veikos požymis, todėl minėtos veikos negali apimti dokumentų suklastojimo (Piesliakas, 2008a, p. 143). Tokiai pozicijai pritaria ir LAT, kuris išaiškino, kad, kai į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją patenkama

suklastojus dokumentą ar panaudojus suklastotą dokumentą, veika kvalifikuojama BK 178 str. 2 d. ar 180 str. 2 d. ir BK 300 str. idealioji sutaptis. Skirtingai vertinama situacija, kai pats kaltininkas suklastoja ir panaudoja paties suklastotą dokumentą, tada veika kvalifikuojama kaip nusikalstamų veikų sutaptis. (LAT teisėjų Senato nutarimas Nr. 52, 2005).

Apibendrinant galima teigti, kad LAT praktikoje yra suformavęs tokį realiosios nusikalstamų veikų sutapties apibrėžimą „reali nusikalstamų veikų sutaptis yra tada, kai asmuo savarankiškomis veikomis, paprastai esant tarp jų laiko tarpui, realizuoja dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų sudėčių požymius, numatytus skirtinguose ar tuose pačiuose BK straipsniuose ar jų dalyse (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 22)“. Šis apibrėžimas atitinką realiosios sutapties sampratą, formuojamą teisės doktrinoje. Daugiausia problemų teismų praktikoje kelia ne realiosios sutapties požymių nustatymas ir kvalifikavimas, o jos atskyrimas nuo idealiosios sutapties arba nuo pavienės nusikalstamos veikos.

3.2 Realios sutapties teisinės pasekmės

Sprendžiant baudžiamosios atsakomybės klausimus, realioji nusikalstamų veikų sutaptis dažniausiai sukelia kitokias teisines pasekmes, nei idealioji.

Pavyzdžiui, skiriasi senaties taikymo taisyklės. BK 95 str. 8 d. nustatyta, kad „jeigu asmuo iki šiame straipsnyje nurodytų terminų pabaigos padaro naują tyčinę nusikalstamą veiką, senaties eiga nutrūksta. Senaties eiga už pirmą nusikalstamą veiką pradedama skaičiuoti nuo tos dienos, kurią buvo padarytas naujas tyčinis nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas“. Todėl, esant realiajai nusikalstamų veikų sutapčiai, antrosios nusikalstamos veikos padarymas nutraukia apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatį. Taigi, senaties eiga už pirmą nusikalstamą veiką pradedama skaičiuoti nuo tos dienos, kurią buvo padarytas naujas tyčinis nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas (Švedas et al., 2019, p. 400).

Realioji nusikalstamų veikų sutaptis, skirtingai nei ideali, gali pasireikšti tiek pakartotiniu vieno baudžiamąjo kodekso straipsnio pažeidimu, tiek kelių skirtingų baudžiamąjo kodekso specialiojoje dalyje numatytų nusikalstamų veikų padarymu (Piesliakas, 2008a, p. 129), todėl gali pasitaikyti atveju, kai asmuo yra teisiamas už kelias tame pačiame straipsnyje numatytas veikas, tada rekomenduojama nusikalstamas veikas dar papildomai įvardinti žodžiais (Piesliakas, 2008a, p. 313). Pavyzdžiui: „V. C. nuteistas:

pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjo kodekso (toliau – BK) 178 straipsnio 2 dalį už E. Š. turto vagystę dvejiems metams laisvės atėmimo;

pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už UAB „Mano erdvė“ turto vagystę laisvės atėmimu dvejiems metams dviem mėnesiams;

pagal BK 178 straipsnio 2 dalį už J. C. (J. C.) turto vagystę laisvės atėmimu dvejiems metams keturiems mėnesiams;

pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 2 dalį už pasikėsinimą pagrobtį J. B. turtą laisvės atėmimu vieneriems metams aštuoniems mėnesiams;

pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 2 dalį už pasikėsinimą pagrobtį A. S. turtą laisvės atėmimu vieneriems metams dešimčiai mėnesių (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-27/2010)“. Teismas skirdamas bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką, jas turėtų vertinti izoliuotai, neatsižvelgdamas į patį sutapties faktą (Girdenis, 2010, p. 114). Jei teismas atsižvelgtų į sutapties faktą ir už kiekvieną vėlesnę nusikalstamą veiką skirtų vis didesnę bausmę, tai toks bausmių skyrimas pažeistų *non bis in idem* principą, nes bausmė būtų griežtinama du kartus. Pirma, kai už kiekvieną vėlesnę veiką skiriama griežtesnė bausmė. Ir antra, kai bausmės bendrinamos, nes bendrinant yra atsižvelgiama į faktą, kad padarytos kelios nusikalstamos veikos (Girdenis, 2010, p. 113).

Esant realiai nusikalstamų veikų sutapčiai bausmės gali būti bendrinamos tiek apėmimo, tiek sudėjimo būdu. Kalbant apie idealiąją sutaptį buvo minėta, kad bausmių apėmimas taikomas esant 3 atvejams, iš kurių pirmas idealioji nusikalstamų veikų sudėtis. Toliau aptariami likę du atvejai, taikomi esant realiajai sutapčiai.

Antras atvejis, kai bausmės bendrinamos apėmimo būdu yra, kai veikos labai skiriasi savo pavojingumu. Nusikaltimų rūšys yra išvardintos BK 10 straipsnyje. Nusikalstamos veikos skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Nusikaltimų kategorijos yra išvardytos BK 11 straipsnyje. Nusikaltimai yra tyčiniai ir neatsargūs, o tyčiniai nusikaltimai dar skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius. LAT išaiškino, kad nusikaltimai labai skiriasi pagal pavojingumą, jeigu jie priskiriami ne tai pačiai ir ne gretimoms kategorijoms pagal BK 11 str., pavyzdžiui, nesunkus ir sunkus nusikaltimas, apysunkis ir labai sunkus nusikaltimas. Tačiau būtina vadovautis ne tik nurodytu formaliuoju kriterijumi – kad nusikaltimai priskiriami ne tai pačiai ir ne gretimoms kategorijoms pagal BK 11 str., - bet įvertinti ir konkrečių nusikaltimų pavojingumo pobūdį ir laipsnį. Konkretaus nusikaltimo pavojingumo pobūdis ir laipsnis gali lemti, kad nusikaltimai, priskiriami gretimoms kategorijoms pagal BK 11 str., labai skiriasi pagal pavojingumą. (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-587/2004.) Pavyzdžiui LAT kasacinėje byloje konstatavo, kad nusikaltimas, nurodytas BK 182 straipsnio 2 dalyje, yra sunkus, o nusikaltimai, nurodyti BK 203 str. 2 d. ir 300 str. 1 d., nesunkūs, todėl laikoma, kad jie pagal teismų praktika labai skiriasi pagal pavojingumą. O nusikalstamos veikos,

kurios labai skiriasi pagal pavojingumą ir priskiriamos skirtingoms nusikalstamų veikų kategorijoms yra bendrinamos apėmimo būdu. (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299-489/2018). Kitoje byloje LAT konstatavo, kad nors pagal BK 11 str. 2 d. tik tyčiniai nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius, tačiau neatsargūs nusikaltimai taip pat skiriasi savo pavojingumu, kurį parodo laisvės atėmimo bausmės dydis, numatytas atitinkamo BK specialios dalies straipsnio sankcijoje ir pagal tai juos galima palyginti su tyčiniaus nusikaltimais (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2009). LAT sprenddamas kasacinę bylą Nr. 2K-233-511/2018 konstatavo, kad nepaisant to, jog kasatoriaus padaryti nusikaltimai ir priskiriami skirtingoms nusikaltimų kategorijoms pagal BK 11 str., tačiau nėra pagrindo juos laikyti labai besiskiriančius pagal pavojingumą: tiek padarant nusikaltimus, numatytus BK 135 straipsnio 2 dalies 9 punkte ir BK 180 str. 2 d., esant idealiajai šių veikų sutapčiai, tiek nusikaltimu, numatytu BK 180 str. 1 d., už kuriuos nuteistas R. L., buvo pagrobtas svetimas turtas, šios veikos padarytos bendrininkų grupe, patalpoje, tyčia; abiem plėšimo atvejais buvo naudojamas fizinis smurtas prieš nukentėjusiuosius ir dėl to sutrikdyta jų sveikata. Todėl bausmės už šiuos nusikaltimus turėjo būti subendrintos ne apėmimo būdu, o dalinai sudedant bausmes (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-511/2018). Taigi, ar nusikaltimai skiriasi pagal pavojingumą negalima vertinti vien formaliai pagal tai, kuriai kategorijai jie priklauso. Būtina atsižvelgti į konkrečių nusikaltimų pavojingumą.

Trečias atvejis, kada bausmės apimamos, kai už vieną nusikalstamą veiką paskirta maksimali įstatymo leidžiama laisvės atėmimo bausmė – 20 metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Realiosios sutapties atveju dažniausiai taikomas bausmių bendrinimas sudėjimo būdu. Realioji sutaptis reiškia, kad asmuo padaro kelias nusikalstamas veikas, o tai dažnai lemia didesnę žalą baudžiamojo įstatymo saugomos vertybėms bei rodo asmens polinkį nesilaikyti visuomenėje priimtinių elgesio taisyklių. Tai reiškia, kad realioji sutaptis paprastai laikoma pavojingesne, nei idealioji, todėl reikalauja griežtesnių bausmių bendrinimo taisyklių (Girdenis, 2010, p. 118). Taikant bausmių sudėjimo būdą būtina nustatyti, kuri bausmė yra griežčiausia, nes prie jos bus pridėdamos kitos bausmės. Griežčiausia bausmė yra nustatoma vadovaujantis BK 42 straipsnyje numatytu bausmių sąrašu (Piesliakas, 2008a, p. 318). Jei už kelias nusikalstamas veikas yra paskirtos skirtingos bausmės jos turi būti keičiamos švelnesnę bausmę keičiant griežtesne bausme (BK 65 str.). Bausmių keitimo taisyklės yra nustatytos BK 65 straipsnyje. Įstatyme draudžiamas dvigubas bausmių keitimas, todėl jei nėra nustatytas bausmių keitimo santykis, jų pakeisti negalima (Piesliakas, 2008a, p. 318). Kadangi, esant nusikalstamų

veikų sutapčiai, teismas gali skirti dvi bausmes, tai teismas neprivalo visų bausmių keisti, o gali palikti dvi skirtingas bausmes, jei įmanoma jas suderinti. Teismas negali bausmių pakeisti tokia bausme, kuri nebuvo skirta už bent vieną iš padarytų nusikalstamų veikų (Piesliakas, 2008a, p. 319). Taip pat pažymėtina, kad bauda nekeičiama ir skiriama kartu su kita bausme (BK 65 str.).

Dalinis bausmių sudėjimas reiškia, kad prie griežčiausios bausmės švelnesnės bausmės bus pridamos tik iš dalies (Piesliakas, 2008a, p. 319). Baudžiamasis kodeksas nereglamentuoja dalinio bausmių sudėjimo būdo taikymo taisyklių, palikdamas teismams patiems aiškintis ir taikyti BK 63 str. 4 d. nuostatas. LAT pažymėjo, kad įstatymas dalinio bausmių sudėjimo būdui kelia keturis reikalavimus: 1) kad kitos bausmės būtų pridamos prie griežčiausios bausmės, paskirtos už vieną iš padarytų nusikalstamų veikų; 2) kad iš dalies būtų pridamos švelnesnės bausmės nuo visų paskirtų bausmių; 3) kad bendrinant paskirtas už kelias nusikalstamas veikas bausmes būtų paskirta viena galutinė bausmė arba vadovaujantis BK 42 straipsnio 4 dalimi – dvi bausmės; 4) kad galutinė subendrinta bausmė būtų didesnė (griežtesnė) už griežčiausią iš paskirtų už atskiras nusikalstamas veikas bausmių (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-131/2005).

Sudedant bausmes paprastai nėra nurodoma, kuri bausmės dalis nuo kurios bausmės yra pridama (Girdenis, 2010, p. 133). Tokia teismų praktika kritikuotina, teismai, iš dalies sudėdami bausmes, turėtų nurodyti, kokia dalis nuo kurios bausmės buvo pridėta (Girdenis, 2010, p. 134). Tai palengvintų aukštesnių instancijų teismų darbą, kadangi teismų diskrecija parinkti pridedamų prie griežčiausios iš paskirtų už atskiras nusikalstamas veikas bausmių dalių dydį jų nenurodant, kelia problemų aukštesnės instancijos teismams kvestionuojant paskirtos bausmės teisėtumo ir (ar) pagrįstumo klausimą (Chlebinskaitė, 2008, p. 44). Šiuo metu įstatyme jau yra imperatyviai įtvirtinta ir tai, kad turi būti nurodomi kiekvienos iš pridedamų bausmės dalių parinkimo motyvai (BK 63 str.)⁴. Labai svarbu, kad bendrinant bausmes dalinio sudėjimo būdu kiekviena nusikalstama veika daro įtaką galutiniam bausmės dydžiui. Todėl, jei teismas netinkamai kvalifikuoja nusikalstamą veiką ir ji vėliau yra pašalinama iš nuosprendžio ir kartu panaikinama už ją paskirta bausmė, tai privalo būti perskaičiuojama ir galutinė subendrinta bausmė (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-1-788/2020).

Pradiniame BK variante nebuvo nustatyta koks turėtų būti minimalus pridamos bausmės dydis, todėl šį klausimą sprendė LAT. Teismas konstatavo, kad „Baudžiamasis įstatymas nenustato, kokia paskirtų švelnesnių bausmių dalis turi būti pridama prie griežčiausios paskirtos bausmės taikant dalinio sudėjimo būdą. BK 50 str. įsakmiai nenustato, kad bendrinant bausmes dalinio sudėjimo būdu prie griežčiausios iš paskirtų

bausmių būtų iš dalies pridedama ne mažiau trijų mėnesių laisvės atėmimo. Tačiau bendrinant bausmes turėtų būti atsižvelgiama į BK VII skyriuje nustatytus minimalius atitinkamų bausmių rūšių dydžius, siekiant kad už kelias nusikalstamas veikas nebūtų paskirta nepagrįstai švelni bausmė (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-7-686/2006)“. Taigi, teismas turėjo atsižvelgti į nustatytus minimalius bausmių dydžius, tačiau nebuvo įpareigotas pridėti minimalios nustatytos bausmės. Tačiau praktika orientavosi į nuostatą, kad turi būti pridėtas ne mažesnis kaip minimalus bausmės dydis (Piesliakas, 2008a, p. 323). 2017 m. BK 63 str. 4 d. buvo papildyta nuostata, kad „pridedamos bausmės dalis negali būti mažesnė negu minimalus tos bausmės rūšies dydis, išskyrus atvejus, kai pridedama neatliktos bausmės dalis yra mažesnė už šį dydį (BK 63 str.)“, taip įstatyme imperatyviai įtvirtinant nuostatą, kad taikant dalinį bausmių sudėjimo būdą, teismas privalo pridėti bausmės dalį, kuri būtų lygi arba didesnė už minimalų įstatyme nustatytą bausmės dydį.

Taigi, švelnesnės bausmės dalis būtinai turi būti pridedamos prie griežčiausios bausmės, teismas turi pridėti bent minimalų nustatytą bausmės dydį nuo visų nusikalstamų veikų ir nurodyti pridedamos dalies parinkimo motyvus. Taip pat teismas turi paskirti vieną arba dvi galutines subendrintas bausmes, o galutinė subendrinta bausmė privalo būti didesnė, nei griežčiausia bausmė už vieną iš veikų.

Įstatyme nėra reglamentuota, kokia maksimali bausmės dalis gali būti pridėta. Vienintelė taisyklė yra, kad galutinė subendrinta bausmė negali viršyti dvidešimties metų laisvės atėmimo, o jeigu skiriama kitos rūšies bausmė, išskyrus baudą, – šio kodekso nustatyto tos rūšies bausmės maksimalaus dydžio (BK 63 str.). Kyla klausimas, kaip vertinti situacijas, kai asmuo visas veikas padaro būdamas nepilnametis, arba vieną veiką padaro būdamas nepilnametis, o kitą pilnametis (Girdenis, 2010, p. 128). LAT konstatavo, kad kai pripažįstama, kad asmuo padarė kelias nusikalstamas veikas, iš kurių vieną ar kelias jis padarė nepilnametis, o kitą ar kitas – jau sulaukęs pilnametystės, tada teismai iš pradžių paskiria bausmes už atskiras nusikalstamas veikas, padarytas nepilnamečio (pagal BK 90 str.), o vėliau, vadovaudamiesi BK 63 str., jas subendrina su kitomis bausmėmis ir skiriama galutinė subendrinta bausmė (Teismų praktikos skiriant bausmes apžvalga, 2007). Taigi, pagal teismo išaiškinimą į asmens nepilnametystę reikia atsižvelgti tik skiriant bausmę, o jas bendrinant taikomos bendros kodekso normos. Tačiau toks vertinimas nelogiškas, nes BK 90 str. nenurodoma, ar maksimalus 10 m. laisvės atėmimo bausmės dydis yra skirtas pavienei nusikalstamai veikai, ar jų sutapčiai. Sistemiškai aiškinant BK turėtų būti prieinama išvada, kad subendrinta bausmė nepilnamečiui negali viršyti 10 m., kitaip toks ribojimas prarastų prasmę (Girdenis, 2010, p. 129).

Teisingam bausmės individualizavimui pirmame bausmių bendrinimo etape trukdo nuostata, kad teismas negali skirti tokios bausmės, kuri nebuvo paskirta už bent vieną iš veikų. Pavyzdžiui, BK 63 str. 7 d. numatyta, kad maksimali subendrinta laisvės atėmimo bausmė gali būti 20 m., taigi kyla problema norint skirti laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę (Girdenis, 2010, p. 129). Laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė gali būti paskirta tik BK specialiojoje dalyje numatytais atvejais (BK 51 str.), o bausmių sudėjimo ir keitimo taisyklės nenumato galimybės pakeisti laisvės atėmimo bausmę į laisvės atėmimo bausmę iki gyvos galvos (BK 65 str.). Tai reiškia, kad jei laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė nėra paskirta už bent vieną iš padarytų nusikalstamų veikų, tai tokia bausmė skiriama būti negali. Tokios bausmės bendrinimo taisyklės trukdo tinkamai įvertinti labai sunkių nusikaltimų tikrąjį pavojingumą ir paskirti teisingą bausmę.

Pavyzdžiui, 3 žmonių nužudymas yra laikomas labai sunkiu nusikaltimu, už kurį gali būti paskirta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė. BK 129 str. 2 d. 5 p. yra numatyta kvalifikuota nusikaltimo sudėtis, kuri užtraukia atsakomybę už dviejų ar daugiau žmonių nužudymą. Nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 str. 2 d. 5 p. kai kaltininkas nužudo du asmenis vienu metu, veikdamas tiesiogine ar netiesiogine tyčia atskirų nukentėjusiųjų atžvilgiu, arba skirtingu laiku veikdamas tiesiogine tyčia pagal bendrą nusikalstamą sumanymą nužudyti bent su asmenis (LAT Senato nutarimas Nr. 46). Tačiau, nenustačius tyčios nužudyti du ar daugiau žmonių, veika negali būti kvalifikuojama ir kaip pasikėsinimas nužudyti du ar daugiau žmonių (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-1-1073/2018). Taigi, galima situacija, kai asmuo neturėdamas bendros tyčios, skirtingu laiku nužudo 3 žmones. Tokie veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip 3 pavienės nusikalstamos veikos, pagal BK 129 str. 1 d., kurios sudaro realiąją sutaptį. Teismas skirdamas bausmę visų pirma turėtų paskirti bausmę už kiekvieną nužudymą atskirai, o tada bausmes subendrinti. BK 129 str. 1 d. nenumato laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės. Jeigu teismas už kiekvieną nužudymą skirtų 10 m. laisvės atėmimo bausmę, jas subendrinus galutinė bausmė būtų 30 m., tačiau pagal BK 63 str. 7 d. subendrinta bausmė negali viršyti 20 m. laisvės atėmimo. Taigi, kaltininkas už 3 žmonių nužudymą gautų neproporcingai mažą bausmę.

Taip pat galimos situacijos, kai teismai dirbtinai didina vienos veikos pavojingumą. Siekdami paskirti proporcingą ir visų veikų pavojingumą atitinkančią subendrintą bausmę, jie yra priversti skirti didesnę bausmę, už vieną iš veikų, sudarančių nusikalstamų veikų sutaptį, nei skirtų vertindami šią veiką individualiai. Tokia praktika ne tik pažeidžia taisyklę, kad į sutapties faktą turi būti atsižvelgiama tik antrame bausmės bendrinimo etape,

bet ir sukelia daug problemų nagrinėjant bylas aukštesnės instancijos teisme (Girdenis, 2010, p. 133).

Vienas iš galimų šios problemos sprendimo būdų yra laisvės atėmimo iki gyvos galvos skyrimo taisyklių pakeitimas. Visų pirma, reikėtų papildyti bausmių keitimo taisyklės nuostata, kad terminuota laisvės atėmimo bausmė gali būti keičiama laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Tai lemtų ir BK 51 str. pakeitimą, kad laisvės atėmimo iki gyvos galvos skyrimas galimas ir BK bendrojoje dalyje numatytais atvejais. Taip pat, reikėtų pakeisti BK 63 str. 8 d. ir joje numatyti, kad jei paskirtų bausmių suma viršija BK nustatytą tos bausmės rūšies maksimalų dydį, tai teismas, vadovaudamasis 65 str. nuostatomis, gali paskirti griežtesnę, nei už atskiras nusikalstamas veikas paskirtos, subendrintos bausmės rūšį (Girdenis, 2010, p. 140). Priėmus tokias BK pataisas, teismai galėtų geriau individualizuoti bausmes, jiems nereikėtų atsižvelgti į kelių nusikalstamų veikų padarymo faktą, skiriant bausmę už atskiras nusikalstamas veikas, nes tai be jokių kliūčių būtų galima padaryti bausmes bendrinant.

BK nėra numatyta, kokiais atvejais turi būti taikomas dalinis, o kokiais visiškas bausmių sudėjimas. Jei reikia subendrinti tris ar daugiau bausmių, gali pasitaikyti situacijos, kad dalį bausmių reiks bendrinti apėmimo būdu, o dalį bausmes sudedant. Tokias situacijos reglamentuojamos BK 63 str. 6 d. (Piesliakas, 2008a, p. 326). Įstatyme nustatyta, kad „bausmių bendrinimo tvarką teismas pasirenka įvertinęs padarytų nusikalstamų veikų pobūdį ir pavojingumą (BK 63 str.)“. Teismas gali bausmes pirma sudėti, o paskui apimti, arba bausmes apimti, o tik po to sudėti (Piesliakas, 2008a, p. 327).

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad bausmių skyrimo, esant realiajai nusikalstamų veikų sutapčiai, taisyklės nepagrįstai riboja teismo teisę nepriklausomai skirti bausmę ir ją tinkamai individualizuoti. Bendrinant bausmes sudėjimo būdu, galutinės subendrintos bausmės riba yra atitinkamos bausmės maksimalus dydis, todėl dalis paskirtų bausmių neatsispindi galutinėje bausmėje. Tokie ribojimai verčia teismus į sutapties faktą atsižvelgti ne tik bendrinant bausmes, bet ir skiriant bausmę už kiekvieną veiką atskirai. Tokia padėtis yra ydinga ir turėtų būti keičiama. Taip pat, nenumatant įstatyme galimybės, terminuotą laisvės atėmimo bausmę pakeisti laisvės atėmimu iki gyvos galvos, yra ribojama teismo galimybė paskirti teisingą ir proporcingą subendrintą bausmę. Šiam klausimui išspręsti turėtų būti keičiamos BK normos, reglamentuojančios bausmių skyrimą. Tačiau, būtina atsižvelgti į tai, kad BK turi būti vertinamas sistemiškai, pakeitus vieną straipsnį ar jo dalį, turi būti keičiamos ir kitos, su juo susijusios nuostatos, reikalingos sklandžiam teisės taikymui. Konkrečių pasiūlymų formulavimas reikalauja platesnio klausimų, kurie nėra šio darbo objektas, tyrimo. Atsižvelgdamas į darbe atskleistas

problemas, kylančias bendrinant bausmes nusikalstamų veikų sutapties atveju, įstatymų leidėjas turėtų sistemaiškai išanalizuoti šį klausimą ir pakeisti BK normas taip, kad teismai galėtų skirti bausmę, kuri geriausiai atitinka bausmės įgyvendinimo tikslus, ne tik už pavienę veiką, bet ir esant nusikalstamų veikų sutapčiai.

3.2.1 Bausmių bendrinimas, kai bausmės paskirtos skirtingais nuosprendžiais

Galimos situacijos, kai po nuosprendžio priėmimo nustatoma, kad asmuo iki nuosprendžio pirmojoje byloje priėmimo dar padarė kitą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą. Kaip darbe aptarta anksčiau, tokios situacijos yra vertinamos kaip nusikalstamų veikų realioji sutaptis. Todėl bausmės už šias veikas turi būti subendrinamos pagal BK 63 straipsnio taisyklę. Tai imperatyviai nustatyta įstatyme (BK 63 str.). Tokiais atvejais už vieną ar kelias nusikalstamas veikas bausmė jau būna paskirta ankstesniu nuosprendžiu ir teismas paskyręs bausmes už naujas nusikalstamas veikas turi jas subendrinti su anksčiau paskirtomis bausmėmis. Asmens teisinė padėtis negali būti bloginama priklausomai nuo valstybės vykdomo baudžiamojo persekiojimo efektyvumo ar pasirinktos bylos nagrinėjimo eigos (Girdenis, 2012, p. 301). Skirdamas galutinę subendrintą bausmę, teismas turi užtikrinti, kad asmuo būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn taip pat lyg tai būtų daroma vienu nuosprendžiu (Girdenis, 2010, p. 140). Ši situacija teismų praktikoje kėlė daug sumaišties, nes teismai ne vienodai bendrindavo bausmes (Piesliakas, 2008a, p. 327). LAT plenarinė sesija 2005 m. konstatavo, kad kai tenka bendrinti vienu nuosprendžiu už kelias nusikalstamas veikas paskirtas bausmes su bausmėmis, už kelias nusikalstamas veikas paskirtomis kitu nuosprendžiu, turi būti bendrinamos ne jau subendrintos (išskyrus išimtį, numatytą BK 63 str. 6 d. (2004 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX-2314 redakcija), kad jeigu skiriant galutinę bausmę dalis paskirtų bausmių gali būti apimamos, o kitos – tik visiškai ar iš dalies sudedamos, teismas pirmiau taiko bausmių apėmimą, po to šiuo būdu paskirtą bausmę visiškai ar iš dalies sudeda su kitomis paskirtomis bausmėmis) bausmės, bet abiem nuosprendžiais už atskiras nusikalstamas veikas paskirtos bausmės. Tačiau vėlesniu nuosprendžiu naujai sprendžiant bausmių subendrinimo klausimą negalima pakeisti bausmės, paskirtos ankstesniu nuosprendžiu, kuris nėra skundžiamas (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-282/2005)“. Tačiau, po poros metų LAT plenarinė sesija pakoregavo šį išaiškinimą ir išaiškino, kad „tais atvejais, kai priėmus nuosprendį (ar net kelis) nustatoma, kad asmuo iki šių nuosprendžių priėmimo dar yra padaręs vieną ar kelias nusikalstamas veikas, teismas, paskyręs bausmę (bausmes), ją (jas) subendrina su pirmesniu nuosprendžiu paskirta bausme, o kai bausmės pirmesniu nuosprendžiu subendrintos – su subendrinta bausme

(LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-p-193/2007)“. Vienas iš teismo argumentų buvo tai, kad nei BK, nei BPK neleidžia išbendrinti bausmių, nes jas išbendrinus būtų pakeičiami ankstesnių teismų sprendimai (Girdenis, 2012, p. 304), tačiau BK 63 straipsnyje nurodyta, kad bendrinami yra ne nuosprendžiai, o bausmės. Todėl toks teismo sprendimas susilaukė daug kritikos. V. Piesliakas atkreipia dėmesį, kad bendrinant bausmes, teismų sprendimai keičiami bet kokių atveju. Galutinė atliktina subendrinta bausmė yra perkeliama į naują nuosprendį, o ankstesni nuosprendžiai galioja tik toje dalyje, kuri susijusi su bausmėmis skirtomis už atskirus nusikaltimus. Vykdoma visada yra paskutiniu nuosprendžiu paskirta subendrinta bausmė (Piesliakas, 2008a, p. 330). Tokiai kritikai pritaria ir kiti autoriai. T. Girdenis pabrėžia, kad teismų sprendimo nekeitimo principas nėra absoliutus. Pavyzdžiui, kai pagal pirmą nuosprendį bausmės vykdymas asmeniui yra atidėtas, tai naujesniu nuosprendžiu, subendrinamas bausmes, teismas gali netaikyti bausmės vykdymo atidėjimo taip pakeisdamas ankstesnio teismo sprendimą. Ankstesnių teismų sprendimų keitimo galimybė yra numatyta BK 38 ir 40 straipsniuose. Todėl ir 63 str. nuostatos turėtų būti vertinamos kaip pakankamas pagrindas, nekeičiant bausmių už atskiras veikas, pakeisti ankstesnių teismų sprendimus, susijusius su bausmių bendrinimu (Girdenis, 2010, p. 144). Be to, skiriant galutinę bausmę, teismas yra įpareigotas švelnesnes bausmes pridėti ne prie griežčiausios paskirtos baudos, o prie jau subendrintos bausmės. Subendrinta bausmė dažnai yra didesnė, nei griežčiausia bausmė, o tai reiškia, kad asmeniui gresia griežtesnė bausmė, negu bylas nagrinėjant viename teismo posėdyje. Taip bendrinant bausmes kyla grėsmė pažeisti visų piliečių lygybės prieš įstatymą ir bausmės teisingumo principus (Piesliakas, 2008a, p. 331). Todėl autoriai teigia, kad teisingesne reikėtų laikyti ankstesnę plenarinės sesijos nutartį, pagal kurią, esant nusikalstamų veikų sutapčiai, turi būti bendrinamos už atskiras nusikalstamas veikas paskirtos bausmės, o ne jau subendrintos bausmės (Girdenis, 2010, p. 145). Tačiau teismai ir toliau vadovaujasi sprendimu priimtu antrąja LAT plenarinės sesijos nutartimi. LAT bendrinamas naujas bausmes jas bendrina ne su bausmėmis skirtomis už atskiras nusikalstamas veikas, o su subendrinta bausme: „ši subendrinta bausmė BK 63 str. 9 d. nustatyta tvarka turėjo būti bendrinama su 2017 m. sausio 6 d. nuosprendžiu paskirta subendrinta dešimties metų laisvės atėmimo bausme (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-15-719/2019)“.

Dėl laisvo asmenų judėjimo Europos Sąjungos šalyse vis dažniau susiduriama su situacijomis, kai asmuo yra teismas užsienio valstybėje. Taigi galima situacija, kad teismui reikia priimti sprendimą dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo padaryta iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį užsienio teisme. Tokiu atveju veikos turėtų būti vertinamos kaip realioji sutaptis ir bendrinamos pagal BK 63 str. taisyklės. Teisės doktrinoje šis klausimas

kol kas nėra plačiai išnagrinėtas. BK nurodytos bausmių skyrimo taisyklės bendrinimo su užsienio valstybės teismo nuosprendžiu taip pat tiesiogiai nenustato (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-11-489/2019). Tačiau ES valstybes nares įpareigojančiame Tarybos pamatiniame sprendime 2008/675/TVR „Dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose“ nustatyta, kad kiekviena valstybė narė užtikrina, kad baudžiamojoje byloje prieš tam tikrą asmenį į ankstesnius kitose valstybėse narėse dėl to paties asmens priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius dėl kitų faktų, apie kuriuos buvo gauta informacija pagal taikomus dokumentus dėl tarpusavio teisinės pagalbos arba keitimosi informacija apie teistumą, būtų atsižvelgta tokia apimtimi, kokia atsižvelgiama į ankstesnius nacionalinius apkaltinamuosius nuosprendžius, ir kad jiems būtų priskirtos teisinės pasekmės, lygiavertės toms, kurios pagal nacionalinę teisę priskiriamos ankstesniems nacionaliniams apkaltinamiesiems nuosprendžiams (Tarybos pamatinis sprendimas 2008/675/TVR, 3 str.). Šis teisės aktas, be kita ko, įgyvendina Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo įtvirtintą abipusio pripažinimo principą, kuris pagrįstas ir tuo, kad: 1) kitos ES valstybės narės teismo apkaltinamojo nuosprendžio teisinės aplinkybės turi būti prilyginamos nacionalinio nuosprendžio aplinkybėms, atsižvelgimas į tokį nuosprendį yra galimas tik tiek, kiek būtų galima atsižvelgti į analogišką bylą pagal nacionalinę teisę; 2) ankstesnis ES valstybės narės apkaltinamasis nuosprendis neturi būti kaip nors peržiūrimas ar keičiamas (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-11-489/2019). Pamatinio sprendimo 3 str. 5 d. numatyta, kad jeigu teisės pažeidimas, dėl kurio nagrinėjama nauja byla, buvo padarytas prieš paskiriant arba visiškai įvykdžius ankstesnį nuosprendį, 1 ir 2 dalimis nereikalauja iš valstybių narių skiriant bausmes taikyti nacionalinių taisyklių, kai taikant šias taisykles užsienio šalyse priimtiems apkaltinamiesiems nuosprendžiams, būtų ribojamos teisėjo galimybės paskirti bausmę naujose bylose. Tačiau valstybės narės užtikrina, kad tokiais atvejais jų teismai kita vertus gali atsižvelgti į kitoje valstybėje narėje priimtus ankstesnius apkaltinamuosius nuosprendžius. (Tarybos pamatinis sprendimas 2008/675/TVR, 5 str.). Taigi esant situacijai, kai nusikalstama veika, dėl kurios nagrinėjama byla, yra padaryta prieš paskiriant nuosprendį ankstesnėje byloje, nereikalaujama laikytis anksčiau aptartų taisyklių, jeigu tai apsunkintų ir ribotų bausmės paskyrimo galimybes. Lietuvoje įgyvendinant šį Pamatinį sprendimą nuo 2014 m. kovo 25 d. įsiteisėjusioje BK 97 str. 9 d., be kita ko, nustatytos ir naujos bausmių skyrimo taisyklės, t. y. nurodyti atvejai, kai teismas, skirdamas bausmę už naujos nusikalstamos veikos padarymą, į kitos ES valstybės narės teismo priimtą įsiteisėjusį apkaltinamąjį nuosprendį neatsižvelgia (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-11-489/2019). BK 97 str. 1 d. nustatyta, kad turinčiais

teistumą laikomi už nusikaltimo padarymą nuteisti asmenys, kuriems įsiteisėjo Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Į teistumą teismas atsižvelgia skirdamas bausmę už naujos nusikalstamos veikos padarymą (BK 97 str.), tai reiškia, kad skiriant bausmę už nusikalstamą veiką, kuri buvo padaryta iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį kitoje Europos Sąjungos valstybėje, teismas turi atsižvelgti į šį nuosprendį. Tačiau Kaip minėta, BK 97 str. 9 d. yra numatytos išimties, kada teismas, skirdamas bausmę už naujos nusikalstamos veikos padarymą, neatsižvelgia į įsiteisėjusį šio straipsnio 1 dalyje nurodytą kitos valstybės teismo priimtą apkaltinamąjį nuosprendį. Tai reiškia, kad tik esant vienam iš šių pagrindų Lietuvos Teismai gali neatsižvelgti į užsienio teismo sprendimą. Individualizuotos bausmės paskyrimas ir bausmių subendrinimas yra labai svarbūs norint paskirti teisingą bausmę ir užtikrinti teisingumo bei lygiateisiškumo principus. Netinkamai subendrinus bausmes ir paskyrus nepakankamai individualizuotą galutinę bausmę gali būti pažeidžiama žmogaus laisvė (taikant neproporcinga ar neteisingą laisvės atėmimo bausmę). Todėl galima teigti, kad teisėjo galimybės paskirti bausmę naujoje byloje apribojimas gali sąlygoti pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių pažeidimą. Taigi, darytina išvada, kad remiantis Tarybos pamatiniu sprendimu 2008/675/TVR ir Lietuvos BK situacijose, kai sprendžiama byla dėl nusikalstamos veikos, kuri padaryta iki kitos ES valstybės narės teismui priimant apkaltinamąjį nuosprendį, Lietuvos teismas turi atsižvelgti į tą nuosprendį, nebent tai apsunkintų ir ribotų bausmės paskyrimo galimybes arba būtų kiti BK 97 str. 9 d. numatyti pagrindai.

Situacijos, kai bausmes paskirtas skirtingais nuosprendžiais reikia bendrinti teismų praktikoje yra pakankamai dažnos. Todėl labai svarbu, kad būtų nustatytos taisyklės, kurios leistų bausmes bendrinti laikantis teisingumo ir lygiateisiškumo principų. Dabartinis įstatymo aiškinimas ir LAT nuostata, kad nauju nuosprendžiu paskirta bausmė yra bendrinama ne su ankstesniu nuosprendžiu už atskiras nusikalstamas veikas paskirtomis bausmėmis, o su subendrinta bausme, gali pažeisti minėtus principus ir nepagrįstai bloginti nuteistojo padėtį. Galutinis dydis asmeniui neturėtų priklausyti nuo to keliais nuosprendžiais bausmės buvo paskirtos. Todėl turėtų būti laikomasi nuostatos, kad nauju nuosprendžiu paskirtos bausmės yra bendrinamos su ankstesniu nuosprendžiu už atskiras nusikalstamas veikas paskirtomis bausmėmis.

4. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ SUTAPTIES ATRIBOJIMAS NUO PAVIENĖS NUSIKALSTAMOS VEIKOS

Kadangi nusikalstamų veikų sutaptis yra sudaryta iš pavienių nusikalstamų veikų, labai svarbus šių institutų atribojimas. Visų pirma, reikia apibrėžti, kas yra pavienė nusikalstama veika. LAT teismų praktikos apžvalgoje pateikia tokį pavienės nusikalstamos veikos apibrėžimą: „pavienė nusikalstama veika atitinka vienos nusikalstamos veikos (nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo) sudėties požymius ir kvalifikuojama pagal vieną BK straipsnį ar jo dalį (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 2)“. T. Girdenis pateikia platesnį šios sąvokos apibrėžimą: „pavienė nusikalstama veika – tai tokia pagal vieną BK normą kvalifikuojama nusikalstama veika, kuriai būdingas vienos konkrečios BK normos saugomos tiesioginės vertybės ar vertybių visumos pažeidimas, susietas vieningu kaltės turiniu (Girdenis, 2010, p. 31)“. Pavienė nusikalstama veika visada yra kvalifikuojama pagal vieną BK specialiosios dalies straipsnį, nėra dispozicijų, kurios aprašytų kelias nusikalstamas veikas (Piesliakas, 2008a, p. 135).

Dažniausiai atskiriant paprastas nusikalstamas veikas nuo nusikalstamų veikų sutapties nekyla problemų. Tačiau baudžiamosios teisės doktrinoje yra skiriamos pavienių nusikalstamų veikų, kurios išoriškai labai panašios į nusikalstamų veikų sutaptis, rūšys: tęstinė, trunkamoji ir sudėtinė nusikalstama veika (Švedas et al, 2019, p. 390).

4.1 Atribojimas nuo tęstinės nusikalstamos veikos

Idealioji nusikalstama veika yra padaroma vienu veiksmu, o tęstinė pavienė nusikalstama veika pasireiškia kelių veikų tarp kurių yra bent koks laiko tarpas padarymu. Taigi praktikoje dažniausiai kyla tęstinės nusikalstamos veikos atribojimo nuo realiosios nusikalstamų veikų sutapties problema, kai asmuo kelis kartus padaro tas pačias veikas numatytas viename BK straipsnyje (Piesliakas, 2008a, p. 144). BK nėra pateiktas tęstinės nusikalstamos veikos apibrėžimas. Tam, kad veika būtų pripažįstama tęstine ji turi atitikti tokius teisės doktrinoje ir praktikoje patvirtintus požymius: 1) turi būti padaryti keli kūno judesiai; 2) kiekvienas kūno judesys turi atitikti to paties BK straipsnio dispozicijoje aprašytus požymius; 3) visus kūno judesius turi sieti vieninga tyčia, tai reiškia, kad kaltininkas visus šiuos judesius suvokia kaip vieną nusikalstamą veiką ir atskiras jos dalis, o ne kelias savarankiškas nusikalstamas veikas; 4) visi veiksmai yra nukreipti į tą pačią baudžiamojo įstatymo saugomą vertybę ir visos veikos yra padarytos iš vieno šaltinio (Piesliakas, 2006, p. 252). LAT savo teismų praktikoje suformulavo tokį tęstinės nusikalstamos veikos apibrėžimą – tokia veika, kuri „susideda iš dviejų ar daugiau tapačių

ar vienu metu veiku, iš kurių kiekviena, vertinant atskirai, atitinka to paties BK straipsnyje nurodyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo objektyviuosius požymius, tačiau jos visos yra jungiamos vieningos tyčios (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 2)“. Tačiau galima situacija, kai atskiri veikos epizodai nesudaro nusikalstamos veikos sudėties. Pavyzdžiui, byloje 2k-307/2004, kur kaltininkas 9 dienų laikotarpiu iš įvairių degalinių pagrobė įvairų benzino kiekį, kurio vertė kartais viršydavo 1 MGL, o kartais ne (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-307/2004). Kai pagrobto kuro vertė buvo mažesnė nei 1 MGL, kaltininko veiksmai nesudarė baudžiamojo nusižengimo požymių ir atitiko administracinio teisės pažeidimo požymius. Tačiau teismas šioje byloje visus veiksmus pripažino kaip vieno tęstinio nusikaltimo epizodus (Girdenis, 2007, p. 31). Kaip minėta anksčiau, nusikalstamos veikos epizodas yra tęstinio nusikaltimo dalis, atskira veika, turinti nusikalstamos veikos požymius, bet atskirai nekvalifikuojama (Piesliakas, 2008a, p. 147). Tai reiškia, kad kai kurie Nusikalstama veika gali būti laikoma tęstine ir tais atvejais, kai viena ar kelios atskiros veikos atitinka administracinio teisės pažeidimo (administracinio nusižengimo) požymius, tačiau jų visuma vertintina kaip viena nusikalstama veika (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 2). Tokia samprata atitinka tęstinės veikos požymio formuluotę, kad kelios veikos atskirai gali būti vertinamos kaip viena baigta nusikalstama veika, arba atsižvelgus į tyčią kaip pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką pagal tą patį BK straipsnį (Girdenis, 2010, p. 44). Nors kuro kurio vertė mažesnė nei 1 MGL pagrobimas atitinka administracinės teisės pažeidimą, atsižvelgiant į vieningą kaltininko tyčią jie gali būti ir kaip pasikėsinimas padaryti vagystę. Analogiškai gali būti vertinama situacija, kai kiekvienas veiksmas yra tik galutinės veikos etapas, todėl tokie veiksmai gali būti vertinami kaip atskiros nusikalstamos veikos arba pasikėsinimas padaryti galutinę nusikalstamą veiką. Pavyzdžiui, kai asmuo kelis kartus yra nuodijamas dozėmis, kurios kiekviena atskirai nesunkiai sutrikdo sveikatą, o galutinis veikos rezultatas yra mirtis, tai nors kiekvienas atskiras epizodas atitinka nesunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtį, atsižvelgus į galutinę tyčią kiekvienas epizodas gali būti vertinamas kaip pasikėsinimas nužudyti. Taigi, visi atskiri veikos epizodai atitinka tą patį straipsnį tik kitoje stadijoje (Girdenis, 2010, p. 42). Kadangi veikos pripažinimas tęstine priklauso nuo rūšinių padarytos nusikalstamos veikos sudėties požymių, todėl atskirų kategorijų baudžiamosiose bylose gali būti atsižvelgta į skirtingas aplinkybes, patvirtinančias arba paneigiančias veikos tęstinumą (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 2). Praktikoje tokio atribojimo problemos dažniausiai kyla bylose, kuriose nagrinėjamos nusikaltimų nuosavybei, žmogaus gyvybei ir nusikaltimų finansams sudėtys (Piesliakas, 2008a, p. 144).

LAT sprendė klausimą dėl veikos kvalifikavimo, kai jos požymiai numatyti skirtinguose BK straipsnio dalyse. Šioje byloje A. K. nuteistas už tai, kad neteisėtai pagamino ir laikė aparatus naminiams stipriesiems alkoholiniams gėrimams gaminti. Be to, A. K. nuteistas už tai, kad, turėdamas tikslą realizuoti, neteisėtai pagamino ir laikė daugiau kaip penkiasdešimt litrų naminių stipriųjų alkoholinių gėrimų ir pasikėsino neteisėtai pagaminti daugiau kaip penkiasdešimt litrų naminių stipriųjų alkoholinių gėrimų. Taigi, kyla situacija, kai pas nuteistą A. K. rastas naminės degtinės kiekis atitinka BK 201 str. 2 d. dispozicijoje nurodytą nusikalstamą veiką, tačiau BK 201 str. 2 d. neapima nusikalstamos veikos, nurodytos BK 201 str. 1 d., t. y. aparatų naminiams stipriesiems alkoholiniams gėrimams gaminti gaminimo, laikymo, gabenimo ir realizavimo. Todėl pirmos ir apeliacinės instancijos teismai kasatorių veiksmus įvertino kaip nusikaltimų daugetą, t. y. dviejų nusikaltimų idealiąją sutaptį. Kasacinis teismas su tokiu vertinimu nesutiko, nes nepaisant to, kad A. K. padarytos veikos atitinka skirtingose BK 201 straipsnio dalyse nurodytų nusikalstamų veikų požymius, tačiau jas jungia vieningas kaltininko sumanymas (vieninga tyčia) atlikti keletą veiksmų siekiant bendro rezultato – pagaminti didelį kiekį naminių stipriųjų alkoholinių gėrimų. Todėl aparatų naminiams stipriesiems alkoholiniams gėrimams gaminti gaminimas, laikymas ir didelio kiekio naminių stipriųjų alkoholinių gėrimų gaminimas, panaudojant šiuos aparatus, sudaro vienos, tos pačios, savarankiškos nusikalstamos veikos epizodus. Tęstinės nusikalstamos veikos nepaneigia tai, kad padarytos veikos patenka į skirtingas to paties BK specialiosios dalies straipsnio dalis. Taigi, kai yra realizuojami alternatyvūs veikos požymiai, nurodyti skirtingose to paties BK straipsnio dalyse, tęstinė veika kvalifikuojama pagal sunkiausią požymį nurodančią taikomo straipsnio dalį, o kiti byloje nustatyti alternatyvūs sudėties požymiai aprašomi nuosprendyje. LAT vadovaudamasis kvalifikavimo taisykle, pagal kurią sunkesnė nusikalstama veika apima lengvesnę nusikalstamą veiką, padarė išvadą, kad A. K. nusikalstamos veikos turi būti kvalifikuojamos tik pagal BK 201 str. 2 d. (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-33-303/2019).

Teisės doktrinoje laikomasi nuomonės, kad bendra tyčia ir jos susiformavimo momentas yra labai svarbūs norint kvalifikuoti veikas. Tai ypač svarbu bylose, susijusiose su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. LAT nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, baudžiamosiose bylose išaiškinta, kad veikos, nurodytos BK 259 ar 260 str., vertintinos kaip viena tęstinė nusikalstama veika, jei tam tikri veiksmai – neteisėtas gaminimas, įgijimas, pardavimas ir kt. – buvo padaryti ne vieną kartą, bet atlikti pagal vieną sumanymą, turint konkretų tikslą, siekiant tam tikro apibrėžto rezultato. Sprendžiant apie bendros

tyčios buvimą svarbūs yra ne tik objektyvūs duomenys, tokie kaip laiko tarpai tarp atskirų disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis epizodų, ar medžiagos platinamos tam pačiam asmeniui, ar platinama ta pati medžiagų rūšis. Labai svarbu atsižvelgti ir į subjektyvius požymius. Tai, kaip savo veiksmus suvokia kaltininkas, ar jo tyčia kiekvieną kartą platinant narkotines ar psichotropines medžiagas formuojasi savarankiškai, ar ne (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-648/2019).

Vieningos tyčios, kaip pagrindinio tęstinės veikos požymio, svarba pabrėžiama ir kasacinėje byloje, kurioje pareiškėjas yra nuteistas už nusikalstamas veikas, paprastai pasireiškusias tuo, kad jis veikdamas su bendrininkais neteisėtai įgydavo svetimus elektroninės bankininkystės duomenis ir juos perduodavo savo bendrininkams, o šie pasinaudodami tokiais duomenimis, turimu kompiuteriu ir interneto ryšiu prisijungdavo prie šių bankų sąskaitų turėtojų sąskaitų ir pervesdavo ten esančius pinigus į kitas jų neteisėtai užvaldytas bankų sąskaitas arba sąskaitų turėtojų vardu sudarydavo sutartis su paskolas teikiančiomis bendrovėmis, o šioms pervedus pinigus į neteisėtai užvaldytas svetimas banko sąskaitas, šiuos pinigus pervesdavo į kitas jų valdomas bankų sąskaitas. Pagal teismų praktiką nusikalstamų veikų tęstinumas tokiose bylose paprastai nustatomas tais atvejais, kai pasikartojantys veiksmai būna nukreipti į to paties asmens turto užvaldymą ir bankininkystės duomenų naudojimą, prisijungimą prie tos pačios sąskaitos ir pinigų paėmimą iš jos. Nors nusikalstamos veikos buvo daromos viena po kitos, buvo vienaarūšės, buvo veikiamas pagal panašias schemas, tačiau panaudojus apgaulę svetimas turtas buvo užvaldytas veikiant skirtingų sudėčių bendrininkų grupėmis, skirtingu laiku neteisėtai įgyjant ir perduodant po vieną skirtingų nukentėjusiųjų elektroninės bankininkystės duomenis, neteisėtas finansines operacijas inicijuojant ir atliekant pagal poreikį, kai pasitaikius tinkamai progai kildavo sumanymas, kaip galima būtų gauti kokios nors naudos iš neteisėtai užvaldytos banko sąskaitos. Tai reiškia, kad visos įvykdytos realizuojant savarankiškus sumanymus, o ne veikiant bendra tyčia. Todėl LAT daro išvadą, kad vien vienaarūšių veikų padarymas per trumpą laiko tarpą pats savaime nereiškia, kad padarytos nusikalstamos veikos vertintinos kaip viena tęstinė nusikalstama veika, nes būtina papildoma sąlyga, kad veikos būtų jungiamos vieningos tyčios (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-489/2019). Kitoje byloje LAT konstatuoja, kad nepaisant to, kad kaltininkas pinigus savinosi analogišku būdu ir iš to paties šaltinio, tačiau nesant duomenų apie išankstinį nuteistojo sumanymą pasisavinti iš G. P. apibrėžto dydžio pinigų sumą, kaip ir savintis pinigus iš visų kompensacijų, kurias Kauno miesto savivaldybė išmokės nukentėjusiajam, nėra pagrindo šiuos jo nusikalstamus veiksmus vertinti kaip vieną tęstinę veiką. (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-280-648/2018). Taigi, net

esant tokiems požymiams kaip vienaarūšių veikų padarymas per trumpą laiko tarpą, kai pasikartojantys veiksmai būna nukreipti į to paties asmens turto užvaldymą, nebūtinai reikš tęstinės nusikalstamos veikos buvimą. Svarbiausias požymis, leidžiantis konstatuoti, kad kaltininko veikos turi būti vertinamos kaip pavienės veikos epizodai, o ne atskiros nusikalstamos veikos, sudarančios sutaptį, yra išankstinė tyčia, jungianti visus veiksmus.

Galima ir kelių daugiaepizodinių tęstinių nusikalstamų veikų ideali sutaptis. Pavyzdžiui, kai nuo pat kyšininkavimo veikos pradžios yra susitarta, kad automobilis bus įformintas kaip kaltininko nuosavybė. Šiuo tikslu yra klastojami dokumentai ir sudaromi fiktyvūs sandoriai. Todėl automobilio pirkimo–pardavimo sutartis yra sudedamoji tęstinio kyšininkavimo dalis – jo baigiamasis etapas. LAT šioje byloje konstatuoja, kad tiek kyšininkavimas, tiek nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas padaryti viena tęstine veika ir įgyvendinus bendrą sumanymą, o skirtingų nusikalstamų veikų statusą įgavo vien dėl teisinio reguliavimo specifikos (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-788/2017). Kelios pavienės tęstinės nusikalstamos veikos taip pat gali sudaryti idealią sutaptį. Šiuo atveju tokia situacija atsiranda, nes asmenys siekdami vieno tikslo, padaro nusikalstamas veikas, kurios yra reglamentuojamos keliuose BK specialiosios dalies straipsniuose.

Apibendrinant galima teigti, kad nors BK nėra pateikta tęstinės veikos samprata, ji yra atskleista teismų praktikoje. Tęstine veika yra pripažįstama tokia nusikalstama veika, kuri susideda iš dviejų ar daugiau tapačių ar vienaarūšių veiksmų, iš kurių kiekvienas, vertinamas atskirai, atitinka to paties BK specialiosios dalies straipsnyje nurodyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo objektyviuosius požymius, tačiau jie visi yra jungiami vieningos tyčios. Tęstine gali būti ir veikos, kurios pasikartojantys epizodai nėra visiškai tapatūs ar vienaarūšiai, tačiau jais įgyvendinamas tas pats veikos arba alternatyvūs veikos požymiai. Taip pat tęstine laikomos veikos, kurios atskiri epizodai užtraukia tik administracinę atsakomybę, tačiau jų visuma laikoma nusikalstama veika. Svarbiausiu požymiu leidžiančiu atskirti pavienę tęstinę veiką nuo nusikalstamų veikų sutapties yra išankstinė vieninga tyčia, jungianti visas veikas. Labai svarbu nustatyti, ar veika yra tęstinė, nes tik taip galima atskirti, ar tam tikri kaltininko veiksmai yra tik epizodai, ar turi būti kvalifikuojami kaip atskiros nusikalstamos veikos. Teisingas pavienės tęstinės nusikalstamos veikos kvalifikavimas padeda ją atiboti nuo nusikalstamų veikų sutapties.

4.2 Atribojimas nuo trunkamosios nusikalstamos veikos

LAT praktikoje trunkamoji nusikalstama veika apibūdinama nuolatiniu, nepertraukiamu atitinkamos nusikalstamos veikos sudėties, numatytos BK straipsnyje,

realizavimu tam tikrą laiką (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 22). Trunkamoji nusikalstama veika gali būti atliekama tiek veikimu, tiek neveikimu. Svarbu nustatyti tokios veikos pradžios momentą, nes neveikimo atveju jis siejamas ne su pareigos atlikti tam tikrą veiksmą atsiradimo momentu, o su momentu nuo kurio atsirado galimybės tą pareigą įgyvendinti (Girdenis, 2010, p. 32). Vienu iš trunkamosios veikos požymių laikytas kaltininko pareigos nevykdymas (Abramavičius et al., 2001, p. 318). Toks požymis tinka trunkamosioms veikoms, padaromoms neveikimu, tačiau kalbant apie veikimu padarytas trunkamąsias veikas jis netinka. Jei laikytume, kad įvykdžius trunkamosios veikos pirminį veiksmą, atsiranda pareiga tą veiksmą nutraukti, tada reikėtų laikyti, kad bet kokia nusikalstama veika yra padaryta neveikimu, nes asmuo darantis nusikalstamą veiką, nesilaiko pareigos jos nedaryti. Toks vertinimas visiškai nelogiškas, nes asmeniui atliekančiam pirminį trunkamosios veikos veiksmą galioja ta pati pareiga kaip ir bet kuriam žmogui – nepažeidinėti BK normų, o jas pažeidus atsakyti (Girdenis, 2010, p. 33). Taigi, trunkamosios veikos vertinimas kaip pareigos nevykdymo netinka visiems atvejams ir gali būti taikomas tik toms trunkamosios veikoms, kurios yra padaromos neveikimu. Dabar teismų praktikoje vyrauja platesnis trunkamosios veikos aiškinimas, kai ji siejama ne tik su pareigos nevykdymu, bet ir su kitu tam tikro neteisėto veiksmo padarymu (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-1073/2019). Trunkamoji nusikalstama veika paprastai pasibaigia, kai kaltininkas pats ją nutraukia, tai padaro kiti asmenys ar teisėsaugos institucijos arba atsiranda kitos aplinkybės, trukdančios toliau tęsti nusikalstamos veikos darymą, taip pat išnykus kaltininko pareigai veikti (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 23). T. Girdenis disertacijoje kaip trunkamosios veikos pabaigos aplinkybę išskiria ir atvejį, kai priimamas apkaltinamasis nuosprendis“ (Girdenis, 2010, p. 36). Kadangi, kaip aptarta anksčiau, asmuo yra laikomas teistu nuo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo momento (o ne nuo jo įsiteisėjimo momento) (Piesliakas, 2008a, p. 433), turėtų būti laikoma, kad trunkamoji veika pasibaigia nuo nuosprendžio priėmimo. Jei laikytume, kad trunkamoji veika pasibaigia nuo nuosprendžio įsiteisėjimo, tai susidarytų situacija, kad teismas priimdamas nuosprendį negali nustatyti veikos baigtumo momento, nes jis bus aiškus tik nuosprendžiui įsiteisėjus. Todėl LAT pozicija, nusikalstamos veikos pabaiga laikyti nuosprendžio įsiteisėjimo momentą, byloje 2k-7-68/2009 yra kritikuotina. Taip nustatant veikos baigtumą dalis veikos liktų neįvertinta ir tai neleistų tinkamai individualizuoti bausmės (Girdenis, 2010, p. 36). Jei veika būtų laikoma baigta nuo nuosprendžio įsiteisėjimo, o ne priėmimo momento susidarytų situacija, kai juridinis faktas – teistumo atsiradimas, atsirastų anksčiau nei veikos pabaigos momentas. Tokia situacija visiškai nelogiška. Taigi, apkaltinamojo

nuosprendžio priėmimas turėtų būti laikomas faktu leidžiančiu konstatuoti pavienės trunkamosios veikos pasibaigimą.

Taigi, trunkamoji nusikalstama veika yra tokia nusikalstama veika, kurios nuolatinis, nepertraukiamas darymas tęsiasi tam tikrą laiką.

4.3 Atribojimas nuo sudėtinės nusikalstamos veikos

Sudėtinė nusikalstama veika yra sudaryta iš kelių nusikalstamų veikų sudėčių, kurių kiekviena, vertinant atskirai, atitinka savarankišką nusikalstamą veiką, bet dėl sudėtinės nusikalstamos veikos konstrukcijos, tokios veikos kvalifikuojamos pagal vieną BK straipsnį. Sudėtinės nusikalstamos veikos gali būti skirstomos į įvairius porūšius, pavyzdžiui, veikos su dviem objektais, su dviem veiksmais, su keliais alternatyviais požymiais ir kt. (Švedas et al, 2019, p. 393). Dažniausiai sudėtinė nusikalstama veika saugo dvi ar daugiau baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių. Tačiau nereikia manyti, kad visos veikos, kurios pažeidžia kelias baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes yra sudėtinės. Veika laikoma sudėtine, tik jei papildomos vertybės pažeidimas gali būti laikomas atskira nusikalstama veika. Jei papildomos vertybės pažeidimas nesudaro atskiros nusikalstamos veikos, tai tokia veika laikoma ne sudėtine, o paprasta veika su keliomis baudžiamojo įstatymo saugomomis vertybėmis (Girdenis, 2010, p. 63, 64). Kai vienas BK straipsnis saugo kelias vertybes, tai viena iš jų bus pagrindinė, o kita papildoma. Pagrindinė saugoma vertybė tai nusikalstamos veikos objektas, o papildoma vertybė – papildomas objektas. Pagrindine vertybe yra laikoma ta, kurios apsaugai yra skirtas specialus BK straipsnis ir pasikėsinimas į ją yra nusikalstamos veikos esmė. Papildoma vertybė yra tokia, kuri visada yra pažeidžiama arba jai kyla pavojus kėsintis į pagrindinę vertybę, tačiau ji nėra susijusi su nusikalstamos veikos esme ar kaltininko galutiniais tikslais (Piesliakas, 2006, p. 227). Labai svarbu nustatyti pagrindinę ir papildomą vertybes, nes tai pagrindinis būdas atriboti pavienę sudėtinę nusikalstamą veiką nuo nusikalstamų veikų sutapties (Girdenis, 2010, p. 64). Ne visi BK straipsniai tas pačias vertybes saugo vienoda apimtimi. Neužtenka vien pasakyti, kad BK straipsnis saugo kelias vertybes, būtina išsiaiškinti, kokia apimtimi tos vertybės yra saugomos (Piesliakas, 2006, p. 224). Pavyzdžiui, LAT taip pat yra išsprendęs ir fizinio smurto inkriminavimo plėšimo byloje klausimą: plėšimo metu panaudotas fizinis smurtas yra ne nusikalstamos veikos tikslas, o tik priemonė pagrobti svetimą turtą. Fizinio smurto padariniai gali būti fizinio skausmo sukėlimas, nežymus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas. Todėl, jei plėšimo metu padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, veika turi būti kvalifikuojama pagal atitinkamą BK 180 straipsnio dalį ir pagal BK 135 str. 2 d. 9 p., nes BK 180 str. 3 d. neapima sunkaus sveikatos sutrikdymo padarinių, o BK 135 str. 2 d. 9

p. dispozicija apima tik sveikatos sutrikdymo pasekmes dėl savanaudiškų paskatų, tačiau nenumato nuosavybės pagrobimo. Analogiškai kaip ir seksualinių nusikaltimų bylose, jei plėšimo metu kaip sutaptis vertinami atvejai, kai plėšimo metu padaromas nužudymas. Taip pat pagal sutaptį turi būti kvalifikuojama veika, kai plėšimo metu yra padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo ar neatsargus gyvybės atėmimas (LAT teisėjų Senato nutarimas Nr. 52, 2005).

Ta pati veika viename straipsnyje gali būti numatyta kaip papildoma vertybė, o kitame kaip pagrindinė. Pagal sankciją galima nustatyti, kuri vertybė yra svarbesnė, nes ji bus labiau saugoma t. y. sankcija už ją bus griežtesnė. Situacijose, kai pagrindinės veikos sankcija yra griežtesnė ar lygi nusikalstamos veikos, kuri saugo papildomą vertybę, sankcijai, laikoma, kad sudėtinė nusikalstama veika visiškai apima šalutinės veikos sudėtį. Tokiais atvejais nereikia papildomai kvalifikuoti atskiros nusikalstamos veikos. Priešingai, kai nusikalstamos veikos, kuri saugo papildomą vertybę sankcija yra griežtesnė, tai nepakanka kvalifikuoti tik pagrindinę veiką ir tokia situacija turi būti vertinama kaip nusikalstamų veikų sutaptis (Girdenis, 2010, p. 64). Pavyzdžiui, išžaginimo ir seksualinio priekabiavimo bylose aktualus sveikatos sutrikdymo kvalifikavimo klausimas. LAT yra išaiškinęs, kad jei dėl išžaginimo ar seksualinio prievartavimo metu panaudoto fizinio smurto nukentėjusiajam padaromas nesunkus ar nežymus sveikatos sutrikdymas arba sukeliamas fizinis skausmas, padaryta veika papildomai pagal BK 138, 139 ar 140 str. nekvalifikuojama. Tačiau jei dėl panaudoto fizinio smurto nukentėjusiojo pasipriešinimui palaužti jam padarytas tyčinis sunkus sveikatos sutrikdymas, padaryta veika kvalifikuojama kaip kelių nusikaltimų idealioji sutaptis – pagal BK 149 ar 150 str. ir 135 straipsnio atitinkamą dalį. Taip pat teismas atkreipia dėmesį į tai, kad jei fizinis smurtas prieš nukentėjusįjį panaudojamas ne pasipriešinimui įveikti, o kitiems tikslams arba fizinis smurtas panaudojamas po lytinių santykių ar lytinės aistros tenkinimo, fizinio smurto panaudojimas priklausomai nuo kilusių padarinių kvalifikuojamas kaip atskiras nusikaltimas. Tokį vertinimą galima paaiškinti skirtinga kaltininko tyčia, nes fiziniu smurtu yra siekiama, ne išžaginti ar seksualiai prievartauti, o kitų tikslų. Taip pat, jei seksualinio nusikaltimo metu yra įvykdomas nužudymas, jis priklausomai nuo nužudymo padarymo laiko kvalifikuojamas kaip nusikaltimų idealioji ar realioji sutaptis pagal BK 129 straipsnio atitinkamą dalį ir BK 149 ar 150 straipsnio atitinkamą dalį (LAT teisėjų Senato nutarimas Nr. 49, 2004). Labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog reikia lyginti pagrindinių sudėčių sankcijas. Lyginant kvalifikuojančią sankciją bus iškreipiamas vertybės apsaugos mastas, nes kvalifikuojantys požymiai didina veikos pavojingumą (Girdenis, 2010, p. 66). Atskirti pavienę sudėtinę nusikalstamą veiką nuo idealiosios nusikalstamų veikų sutapties galima

tik atsižvelgus į padarytų veikų tarpusavio santykį, jų pavojingumą, pažeistų objektų santykį, nusikalstamų veikų baigtumo momentą ir kitas aplinkybes (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 7).

Idealiosios sutapties ir pavienės sudėtinės veikos atskyrimo klausimas aktualus ir terorizavimo baudžiamosiose bylose. Terorizuojant gali būti padaromas fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas (BK 140 str. 1 d.), taip pat turto sunaikinimas ar sugadinimas (BK 187 str. 2 d.). Todėl svarbu nustatyti, ar terorizavimo sudėtis apima šias veikas, ar jos sudaro sutaptį (Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas..., 2016, p. 31). Kasacinėje nutartyje LAT pasisakė, kad sistemingo bauginimo ir terorizavimo veiksmai, pasireiškę turto sunaikinimu, poveikiu nukentėjusiosios sveikatai, neapima nei BK 140 str. 1 d. numatyto fizinio skausmo sukėlimo, nei BK 187 straipsnyje numatyto turto sunaikinimo ar sugadinimo. Todėl tokie veiksmai turi būti kvalifikuojami kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis (LAT nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-116/2014).

Taigi, darytina išvada, kad ne visi BK straipsniai saugo tas pačias vertybes vienoda apimtimi. Todėl labai svarbu nustatyti, kokia apimtimi vertybė yra saugoma, tai padaryti gali padėti sankcijų lyginimas. Tik teisingai nustatčius, kokia apimtimi vertybė yra saugoma, galima teisingai kvalifikuoti veiką ir nuspręsti, ar kaltininko veiksmai atitinka vienos veikos požymius ar turi būti traktuojami kaip nusikalstamų veikų sutaptis.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Teisinė situacija, kai asmuo padaro dvi ar daugiau nusikalstamų veikų, numatytų tame pačiame arba keliuose skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose, iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį už bent vieną iš padarytų veikų ir nėra kliūčių patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už bent dvi iš padarytų veikų, yra apibūdinama nusikalstamų veikų daugeto arba nusikalstamų veikų sutapties sąvokomis. Siekiant aiškumo teisės sistemoje, turėtų būti vengiama sąvokų dubliavimosi, todėl reikėtų nebevertoti termino „nusikalstamų veikų daugetas“ ir jį keisti į „nusikalstamų veikų sutaptis“. Taip pat, nusikalstamų veikų sutapties formoms apibūdinti turi būti vartojamos sąvokos – idealioji sutaptis ir realioji sutaptis.
2. Įmanomos situacijos, kai atskirais atvejais gali būti problematiškas sutapčių atskyrimas nuo sudėtingų pavienių veikų, tarp kurių paminėtinos tęstinės, trunkamosios ir sudėtinės. Todėl manytina, kad įstatyme būtina įtvirtinti idealiosios ir realiosios sutapčių sąvokas.
3. Idealioji nusikalstamų veikų sutaptis yra tada, kai asmuo vienu poelgiu padaro du ar daugiau nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų, numatytų skirtinguose BK straipsniuose, ir už nei vieną iš jų nėra patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.
4. Realioji nusikalstamų veikų sutaptis yra tada, kai asmuo savarankiškais veikimais, paprastai esant tarp jų laiko tarpui, realizuoja dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų sudėčių požymius, numatytus skirtinguose ar tuose pačiuose BK straipsniuose ar jų dalyse.
5. Tokios nusikalstamų veikų sutapčių sampratos lemia būtinybę keisti galutinės subendrintos bausmės skyrimo sutapčių atvejais taisyklės. Teismams turėtų būti suteikta diskrecija, išimtiniais atvejais, esant idealiai nusikalstamų veikų sutapčiai, pasirinkti kitokį bausmių bendrinimo būdą. Taip pat, turėtų būti papildytos bausmių keitimo taisyklės, numatant terminuoto laisvės atėmimo bausmės pakeitimą laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Kartu turėtų būti pakeista ir BK 63 str. 8 d. nuostata, numatant teismams galimybę paskirti bausmę, kuri nebuvo paskirta už bent vieną iš veikų, jei subendrintų bausmių suma viršija maksimalų leistiną tos rūšies bausmės dydį. Tai lemtų ir BK 51 str. papildymą nuostata, kad laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė gali būti skiriama ir BK bendrojoje dalyje numatytais atvejais.
6. Bendrinant bausmes paskirtas skirtingais nuosprendžiais, nauju nuosprendžiu paskirta bausmė turėtų būti bendrinama su ankstesniu nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis už atskiras nusikalstamas veikas, o ne su jau subendrinta bausme.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS NORMINIAI AKTAI

Tarptautiniai norminiai aktai

1. Tarybos pagrindų sprendimas 2008/675/TVR 2008 m. liepos 24 d. dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose. (2008) *OL 2008 L 220*, p. 32.

Nacionaliniai norminiai aktai

2. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 37-1341.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Abramavičius, A. et al. (2001). *Baudžiamoji teisė, bendroji dalis*. Vadovėlis. Trečias leidimas. Vilnius: Eugrimas.
2. Bieliūnas, E. (2011). Nusikalstamų veikų lyginamųjų tyrimų perspektyva. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*, 497-511. Vilnius: VĮ Registrų centras.
3. Chlebinskaitė, K. (2008). Subendrintos dalinio bausmių sudėjimo būdų bausmės skyrimas, tinkamai įgyvendinant *nulla poena sine lege* principą. *Teisė*, 66(1), 34-45.
4. Girdenis, T. (2007). Tęstinės nusikalstamos veikos samprata ir požymiai. *Jurisprudencija*, 8(98); 29–34.
5. Girdenis, T. (2009). Nusikalstamų veikų daugeto samprata: teorinės ir praktinės problemos. *Socialinių mokslų studijos*, 4(4), p. 141–157.
6. Girdenis, T. (2010). *Nusikalstamų veikų daugetas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidybos centras.
7. Girdenis, T. (2012). Bausmių bendrinimas su ankstesniu nuosprendžiu paskirtomis ir subendrintomis bausmėmis pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo Kodekso 63 straipsnio 9 dalį. *Socialinių mokslų studijos*, 4(1), 299–308.
8. Klimka, A. (1970). Nusikaltimų kvalifikavimas. Mokymo priemonė studentams neakivaizdininkams. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija.

9. Nevera, A. (2003). Nusikalstamų veikų daugeto formos ir jų reikšmė skiriamai bausmei. *Jurisprudencija*, 45(37), 39–47.
10. Nevera, A. (2006). Nusikalstamų veikų idealios bei realios sutapties atribojimo ir bausmių skyrimo problemos. *Jurisprudencija*, 7(85); 24–29.
11. Pavilionis, A. ir Bieliūnas, E. (1984). *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai*. Vilnius: Lietuvos TSP aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija.
12. Piesliakas, V. (2006). *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia.
13. Piesliakas, V. (2008a). *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia.
14. Piesliakas, V. (2008b). Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. *Jurisprudencija*, 11(113); 7–15
15. Prapiestis, J. et al. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
16. Švedas, G. et al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. 1 knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

TEISMŲ PRAKTIKA

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. (2004). Teismų praktika Nr. 21.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“. (2004). Teismų praktika Nr. 22.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. (2005). Teismų praktika Nr. 23.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. birželio 28 d. „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54 - 64 straipsniai) apžvalga“. (2007). Teismų praktika Nr. 27.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento „Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259-261, 263-264, 266 straipsniai), apžvalga“. (2013). Teismų praktika Nr. 26

6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės tyrimų ir apibendrinimo departamento 2016 m. balandžio 28 d. „Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga“. (2016). Teismų praktika Nr. 44.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-307/2004.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-587/2004.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-92/2005.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-92/2005.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-131/2005.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-437/2006
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-686/2006
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-584/2006.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-410/2006.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17/2007.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241/2007.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-193/2007.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-68/2009.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296/2009.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71/2010.

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-27/2010.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-82/2010.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-183/2010
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2010.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-298/2010.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2014.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-345-507/2015.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-436-697/2015.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-788/2017.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-329-976/2017.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-83-942/2018.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-1-1073/2018.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-719/2018.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46-699/2018.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3-689/2018.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-511/2018.

39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-280-648/2018.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278-788/2018.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291-942/2018.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299-489/2018.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-648/2019.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-1073/2019.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-33-303/2019.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-489/2019.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-11-489/2019.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-15-719/2019.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-1-788/2020.
50. Kauno apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-126-348-05.

SANTRAUKA

Ideali ir reali sutaptys baudžiamosios teisės doktrinoje ir praktikoje

Eglė Petkevičiūtė

Magistro darbas yra skirtas apibrėžti nusikalstamų veikų sutapties sampratą, išskirti jos formas, išanalizuoti sutapties instituto teisinę reikšmę ir nustatyti iš sutapties kylančias teises pasekmes. Darbe analizuojama ir apibendrinama kaip nusikalstamų veikų sutaptis traktuojama Baudžiamajame kodekse, teisės doktrinoje ir teismų praktikoje nacionalinės teisės kontekste. Nusikalstamų veikų sutaptį galima apibūdinti, kaip situaciją, kai asmuo padaro dvi ar daugiau nusikalstamų veikų, numatytų tame pačiame arba keliuose skirtinguose BK specialiosios dalies straipsniuose, iki priimant apkaltinamąjį nuosprendį už bent vieną iš padarytų veikų ir nėra kliūčių patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už bent dvi iš padarytų veikų. Šis apibrėžimas iš esmės atitinka nusikalstamų veikų daugeto apibrėžimą. Siekiant aiškumo teisės sistemoje turėtų būti vengiama sąvokų dubliavimosi, todėl reikėtų nebevartoti sąvokos „nusikalstamų veikų daugetas“ ir ją keisti terminu „nusikalstama veika“. Idealioji nusikalstamų veikų sutaptis yra tada, kai asmuo vienu poelgiu padaro du ar daugiau nusikalstamų ar baudžiamųjų nusižengimų, numatytų skirtinguose BK straipsniuose, ir už nei vieną iš jų nėra patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Realioji sutaptis – kai asmuo savarankiškais veikimais, paprastai esant tarp jų laiko tarpui, realizuoja dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų sudėčių požymius, numatytus skirtinguose ar tuose pačiuose BK straipsniuose ar jų dalyse. Skirtingos sutapties rūšys lemia skirtingas teises pasekmes. Idealiosios sutapties atveju bausmės yra bendrinamos apėmimo būdu, taip pat galimas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Realiosios sutapties atveju bausmės gali būti bendrinamos tiek apėmimo, tiek sudėjimo būdu, o atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės nėra galimas. Nuo sutapties rūšies priklauso ir senaties skaičiavimo taisyklės.

SUMMARY

Ideal and Real Concurrence in the Doctrine and Practice of Criminal

Eglė Petkevičiūtė

The master's thesis is designed to define the concept of concurrence of criminal offenses, to distinguish its forms, to analyze the legal significance of the institute of Ideal and Real Concurrence and to determine the legal consequences arising from the concurrence. The paper analyses and summarizes how the concurrence of criminal offenses is treated in the Criminal Code, legal doctrine and case law in the context of national law. The concurrence of criminal offenses can be described as a situation where a person commits two or more criminal offenses provided for in the same or several different articles of a special part of the CC before convicting at least one of the offenses and there are no obstacles to prosecuting at least two acts committed. This definition is broadly in line with the definition of multiple offences. For the sake of clarity, duplication of concepts in the legal system should be avoided and the term "criminal offenses" should no longer be used and replaced by the term "criminal offense". The ideal concurrence of criminal offenses is when a person commits two or more crimes or criminal offenses provided for in different articles of the CC in one act, and neither of them is prosecuted. Real concurrence - when a person, by independent acts, usually in the interval between them, realizes the features of the composition of two or more criminal acts provided for in different or the same articles of the CC or parts thereof. Different types of overlap lead to different legal consequences. In the case of an ideal concurrence, the penalties are shared by way of coverage, and the abolition criminal liability is possible. In the case of a real concurrence, the penalties can be shared by both capture and aggregation, and the abolition criminal liability is not possible. The rules for calculating the limitation period also depend on the type of prescription.